

Rapport 2005:5

Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn

Hösten 2005

The logo for ÅSUB, featuring the letters 'ÅSUB' in a bold, white, sans-serif font. The letters are set against a dark blue background that is part of a larger graphic element resembling a stylized, glowing blue sphere or a series of concentric, wavy lines that create a sense of depth and movement. The 'Å' has a small circle above it, and the 'B' has a small circle below it.

ÅSUB

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2004:1 Konjunkturläget våren 2004
- 2004:2 Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2003
- 2004:3 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn våren 2004
- 2004:4 Rådgivningen vid Ålands hushållningssällskap – en utvärdering
- 2004:5 Det åländska skatteundantagets samhällsekonomiska betydelse – idag och i framtiden
- 2004:6 På jakt efter tillväxt – en analys av utvecklingsmöjligheterna inom några landbaserade näringar på Åland
- 2004:7 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn hösten 2004
- 2004:8 Konjunkturläget hösten 2004
- 2004:9 Fiskerinäringens betydelse för samhällsekonomin på Åland
- 2004:10 EU-medlemskapets effekter på den åländska ekonomin i ett internationellt perspektiv. En förberedande studie.
- 2005:1 Konjunkturläget våren 2005
- 2005:2 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn våren 2005
- 2005:3 Uppföljning av landskapsandelarna och kommunernas ekonomi 1998-2003
- 2005:4 Konjunkturläget hösten 2005

Pris 13,00 €

ISSN 1455–1977

Förord

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) gör två gånger per år en konjunkturbedömning för den kommunala sektorn på uppdrag av Ålands Kommunförbund. Rapportens huvudsakliga syfte är att förse de åländska kommunerna med aktuellt ekonomiskt underlag för en bedömning av framtidsutsikterna med särskild hänsyn till de behov som framkommer i anslutning till budgetprocessen. Årets bedömning har skrivits i ett intressant läge då såväl kommunernas ekonomi och uppgifter som kommunstrukturen diskuteras livligt i den offentliga debatten.

Längst fram i rapporten finns en kort sammanfattning av rapporten och en sammanfattande prognos för de mest centrala inkomstkällorna för kommunerna inför år 2006. Höstens rapport är en aning omarbetad jämfört med tidigare upplagor. Analyserna och prognoserna över den kommunala sektorns ekonomi har samlats i rapportens inledande avsnitt, medan den allmänna bedömningen av konjunkturläget och den åländska ekonomin finns som bakgrundsinformation i de följande avsnitten. Omläggningen har gjorts för att läsaren lättare ska hitta till den information som är rapportens huvudfokus.

Analysen av det privata näringslivet baseras bland annat på information från de åländska företagen, något som gör det nödvändigt med en tidsmässig samordning med ÅSUBs allmänna konjunkturbedömning på uppdrag av landskapsregeringen. ÅSUB vill här passa på att rikta ett stort tack till alla som på olika sätt bidragit med information.

Katarina Fellman har varit huvudansvarig för arbetet med rapporten. Den allmäneconomiska bedömningen är i huvudsak hämtad från ÅSUBs konjunkturöversikt Konjunkturläget hösten 2005 (Rapport 2005:4). *Jouko Kinnunen* har svarat för delar av den regionala analysen av näringslivets utveckling. Bedömningen avslutades i början av oktober 2005.

Såväl Kommunförbundet som ÅSUB tar gärna emot synpunkter och frågor om innehållet i rapporten. Om ytterligare information önskas går det bra att ta kontakt med Katarina Fellman på ÅSUB, telefon 25493.

Bjarne Lindström
Ålands statistik- och utredningsbyrå

Sigurd Lindvall
Ålands kommunförbund

Innehåll

1. Sammanfattning.....	3
2. Upplägg av rapporten	5
3. Utvecklingen av den kommunala ekonomin	6
3.1 De kommunala nyckeltalen visar på svag ekonomisk utveckling.....	6
3.2 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster.....	8
3.3 Landskapsandelarna till kommunerna	17
3.4 Kommunernas samlade skattefinansiering	19
4. Allmän ekonomisk översikt.....	21
4.1 Det internationella konjunkturläget.....	21
4.2 Konjunkturbilden i Finland och Sverige	22
5. Den åländska ekonomin	24
5.1 Allmän översikt	24
6. Näringslivsutvecklingen	28
6.1 Näringslivet som helhet.....	28
6.2 Utvecklingen inom näringslivets branscher ur ett regionalt perspektiv	30

Bilagor

1. Sammanfattning

Fjolåret blev konjunkturmässigt sett ett riktigt bra år - åtminstone om man ser till den samlade världsekonomin. Tillväxten uppgick till nästan 5 procent. Den åländska ekonomin har, efter en turbulent inledning på det nya millenniet med negativ tillväxt 2001-2002 och en kraftig återhämtning 2003, stabiliserats på en årlig tillväxtnivå kring 2 procent. ÅSUBs prognos över BNP-tillväxten för i år ligger sålunda strax över och för nästa år strax under 2-procentsnivån. Det är något sämre än motsvarande prognoser för Finland och Sverige, men ändå en bit över prognosen för tillväxten inom Euroområdet som har haft svårt att få fart.

Bilden av utvecklingsförutsättningarna inom den åländska ekonomin är för närvarande splittrad. Till den negativa sidan av konjunkturbilden hör framför allt den hårdnande konkurrensen och den vikande lönsamheten inom passagerarsjöfarten. De åländska färje- och kryssningsrederierna ser ut att gå mot sitt första år någonsin då de samlade utgifterna överstiger de totala intäkterna från verksamheten. Den negativa utvecklingen i sektorn kan komma att få betydande kringeffekter för den åländska ekonomin som helhet.

Till den mer positiva sidan av den åländska konjunkturbilden hör en fortsatt god utveckling och framtidsoptimism med nybeställningar av fartyg inom den specialiserade fraktsjöfarten. Kanske ännu viktigare är dock den rätt höga aktivitetsnivån inom stora delar av det landbaserade näringslivet med nya företagsetableringar, hyfsad lönsamhet och god likviditet. Detta gäller framför allt den åländska exportindustrin, den finansiella sektorn samt de mer kvalificerade delarna av servicesektorn. I kombination med en allmänt sett förhållandevis stabil efterfrågesituation har detta till stora delar förmått väga upp nedgången inom sjöfartsekonomin och därmed säkrat en fortsatt tillväxt inom näringslivet. Arbetslöshetsgraden är fortsättningsvis låg på Åland och inflyttningen har vuxit markant de senaste åren.

Inom den offentliga sektorn har ekonomin blivit mer ansträngd, det gäller såväl för landskapet som för kommunerna. För kommunerna beräknas årets tillväxt i skattefinansiering¹ stanna på 1,4 procent, räknat i euro per invånare. Nästa års tillväxt beräknas till 1,3 procent. Kommunernas nettodriftskostnader har dock trots åtstramningar fortsatt att växa snabbare. Enligt 2004 års bokslut steg nettoutgifterna för verksamheterna med 4,1 procent, eller med cirka 3 procent räknat per invånare. Enligt budgeterna för i år beräknas de totala nettodriftskostnaderna öka med 5,3 procent. Utvecklingen av skattefinansieringen följer sålunda i dagsläget inte tillväxten av utgifterna inom kommunsektorn på Åland.

¹ Med kommunernas skattefinansiering avses skatteinkomsterna och landskapsandelarna sammantaget.

Sammantaget pekar utvecklingen mot att inkomsterna från förvärvsinkomstskatterna kommer att få än större betydelse för kommunerna framöver än vad fallet är idag. Den positiva utvecklingen av lönesumman, inflyttningen samt det faktum att staten aviserat att framtida skattelättnader ska ske inom ramen för statsbeskattningen, istället för inom kommunalbeskattningen som varit fallet de senaste åren, ger en hyfsad grund för de närmaste årens förvärvsinkomstskatter. Därtill har höjda skattesatser bidragit till tillväxten i skatteintäkterna. Mellan tre och fem kommuner per år har höjt skatteprocenterna för kommunalskatten de senaste tre åren.

Till en mindre positiv bild av läget inom den åländska kommunsektorn bidrar utvecklingen av samfundsskatterna. Dels har en betydande del av samfundsskatterna kommit från passagerarsjöfarten, där förändringarna i verksamhetsförutsättningarna har varit genomgripande den senaste tiden och ytterligare utmaningar är att vänta. Dels är det på kort sikt osäkert hur reformen av företagsbeskattningen kommer att påverka intäkterna från samfundsskatterna. Även skatteutjämningen påverkas negativt av sjunkande samfundsskatteandelar. Sviktande företagsskatteinkomster drabbar på så vis kommunsektorn dubbelt.

Kommunernas samlade skattefinansiering i 1.000 euro samt euro per invånare

	2003	2004*	2005**	2006**
Skatteinkomster, tot.	64 287	66 722	68 741	70 797
Landskapsandelar ¹⁾	22 662	20 404	20 200	20 108
Skattefinansiering, tot.	86 949	87 127	88 940	90 905
<i>Förändring, %</i>	<i>2,1</i>	<i>0,2</i>	<i>2,1</i>	<i>2,2</i>
<i>Skattefinansiering, euro per invånare</i>	<i>3 311</i>	<i>3 307</i>	<i>3 352</i>	<i>3 397</i>
<i>Förändring, %</i>	<i>1,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>1,4</i>	<i>1,3</i>
¹⁾ <i>Prövningsbaserade stöd och kompensationer som tagits upp i landskapets budget ingår inte här</i>				

Utmaningarna för den kommunala ekonomin fortsätter således även framöver, och kommer säkert att hålla liv i debatten om uppgiftsfördelningen inom den offentliga sektorn på Åland och diskussionerna om hur servicen ska finansieras i framtiden.

2. Upplägg av rapporten

I föreliggande konjunkturanalys har den aktuella information som finns om det ekonomiska läget anpassats till den kommunala sektorns behov på Åland. De politiska beslut som berör kommunernas verksamhet och ekonomi har så långt som möjligt beaktats och de ekonomiska konsekvenserna av dem presenteras i form av tabeller och diagram.

Nytt för i år är att de mest efterfrågade avsnitten om kommunernas ekonomi med prognoser för kommunernas inkomster har flyttats längst fram i rapporten. Här finns uppgifter om hur ekonomin utvecklats under de senaste åren, om landskapsandelarna till kommunerna samt övrig ekonomisk aktivitet. I kapitlet presenteras även en prognos för inkomsterna från de tre kommunala skatteslagen för åren 2005 och 2006.

I den senare delen av rapporten finns ett sammandrag av det internationella konjunkturläget och en sammanfattning av läget inom den åländska ekonomin som helhet. De här avsnitten utgör en bakgrund till utvecklingen av kommunernas ekonomi på Åland och kan användas som underlag för den allmänna bedömningen av det ekonomiska läget i kommunernas budgetprocess. Informationen är här i huvudsak hämtad ur ÅSUBs konjunkturöversikt från september i år. Sist återfinns en näringslivsöversikt som presenteras per bransch och region².

Rapporten är i huvudsak upplagd så att informationen i textdelen presenteras per region eller för hela Åland. *Den intresserade kan ta kontakt med ÅSUB för att få information om den enskilde kommunen.* Det här gäller speciellt de efterfrågade kalkylbladen med prognosen för kommunalskatten skilt för varje kommun.

I rapportens tabeller och diagram anger beteckningen * att uppgiften är preliminär och beteckningen ** att det är fråga om prognos eller framskrivning av utvecklingen.

² Regionerna är följande: Mariehamns stad; centralkommunerna Finström, Hammarland, Jomala och Lemland; randkommunerna Eckerö, Geta, Lumparland, Saltvik och Sund samt skärgårdskommunerna Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö.

3. Utvecklingen av den kommunala ekonomin

Kommunernas ekonomi finansieras i huvudsak av skatteintäkter, landskapsandelar och olika avgifter. Skatteinkomsterna är den mest betydelsefulla inkomstkällan för kommunsektorn på Åland, drygt 50 procent av de totala inkomsterna kommer från beskattningen. Den näst största inkomstkällan utgörs av landskapsandelarna. Nedan granskas utvecklingen av dessa centrala inkomstslag, men även utvecklingen av de kommunalekonomiska förutsättningarna i övrigt granskas för att få en helhetsbedömning av läget inom den kommunala sektorn på Åland. Alla tidsserier anges i löpande priser, inflationen har inte beaktats.

3.1 De kommunala nyckeltalen visar på svag ekonomisk utveckling

I *tabell 1* nedan sammanfattas några centrala poster från kommunernas bokslut för åren 2002-2004 samt från budgeterna för 2005. Uppgifterna är hämtade från ÅSUBs statistik. Budgeterna innehåller vanligen ett visst mått av försiktighet, varför inte några långtgående slutsatser kan dras på basen av dessa. Alla kostnader och underskott anges som negativa tal, medan intäkter och överskott är positiva.

Verksamhetsbidraget visar driftens nettokostnader som ska finansieras med skatteinkomster, landskapsandelar och verksamhetsinkomster. Verksamhetsbidraget är således alltid negativt. Årsbidraget visar, förenklat sagt, hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts. På längre sikt borde årsbidraget motsvara avskrivningarna. Vid jämförelse mellan kommuner bör man hålla i minnet att årsbidraget påverkas av den kommunala skatteprocenten. Kommunens resultaträkning mynnar ut i räkenskapsperiodens överskott eller underskott, där även exempelvis förändringar av fonder och reserver ingår.

Tabell 1. Centrala poster från kommunernas bokslut och budget, 1.000 euro

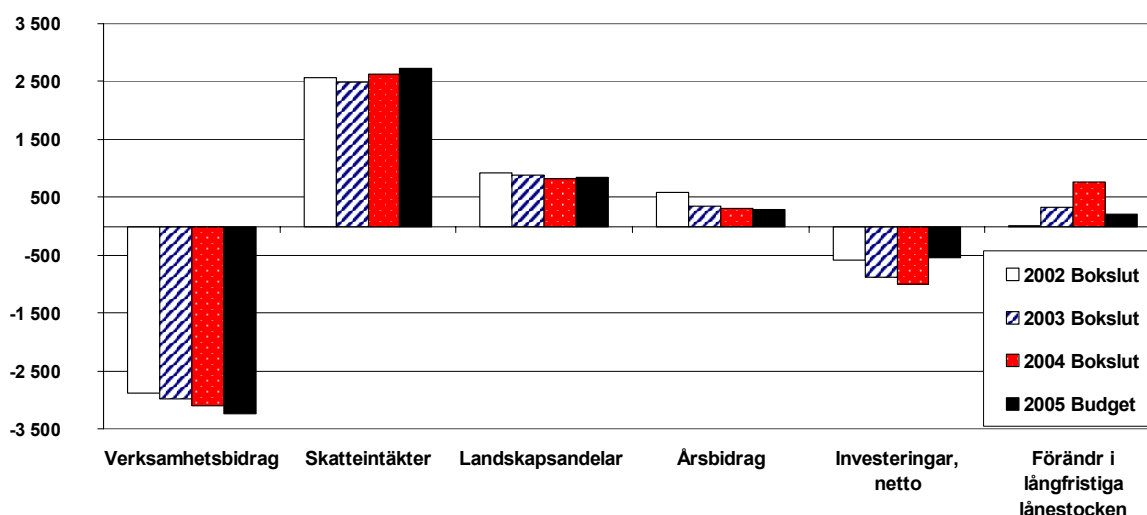
	2002	2003	2004	2005
	Bokslut	Bokslut	Bokslut	Budget
Verksamhetsbidrag	-75 135	-78 500	-81 718	-86 069
<i>Förändring, %</i>	<i>7,4</i>	<i>4,5</i>	<i>4,1</i>	<i>5,3</i>
Skatteintäkter	66 830	65 232	69 079	72 465
<i>Förändring, %</i>	<i>-2,5</i>	<i>-2,4</i>	<i>5,9</i>	<i>4,9</i>
Kommunalskatt	55 942	55 192	58 825	61 287
Fastighetsskatt	962	1 000	1 020	1 348
Samfundsskatt	9 218	8 261	8 344	9 057
Övr. skatteint.	708	778	890	774
Landskapsandelar	23 789	23 020	21 835	22 384
<i>Förändring, %</i>	<i>8,9</i>	<i>-3,2</i>	<i>-5,1</i>	<i>2,5</i>
Årsbidrag	15 086	9 319	8 180	7 607
<i>Förändring, %</i>	<i>-5,9</i>	<i>-38,2</i>	<i>-12,2</i>	<i>-7,0</i>
Avskrivningar enl plan+nedskrivningar	-6 456	-7 078	-7 612	-8 630
Räkenskapsperiodens överskott/underskott	5 846	2 497	273	-526
Investeringar, netto	-15 193	-23 345	-26 551	-14 232
Förändr i långfristiga lånestocken	178	8 452	20 135	5 413

Enligt 2004 års bokslut steg nettoutgifterna för verksamheterna sammantaget med 4,1 procent, vilket är den långsammaste ökningen på sju år. Skattefinansieringen (skatteinkomster och landskapsandelar tillsammans) ökade dock betydligt långsammare, vilket innebar att kommunernas årsbidrag och resultat sjönk kraftigt. Fyra kommuner uppvisade underskott i bokslutet för fjolåret (sex kommuner år 2003), ingen hade dock negativt årsbidrag i bokslutet. Eftersom investeringsnivån var fortsatt hög ännu under fjolåret ökade den långfristiga lånestocken med över 20,1 miljoner euro.

Enligt budgeterna för 2005 beräknas nettodriftskostnaderna fortsättningsvis öka snabbare än skattefinansieringen. Elva kommuner har budgeterat med negativt resultat i år och två kommuner har därtill en budget med negativt årsbidrag. Årsbidraget, som alltså på sikt borde täcka avskrivningarna, uppgick enligt 2005 års budgeter endast till 88 procent av avskrivningarna på 8,6 miljoner euro. Sammantaget är underskottet 526.000 euro i kommunernas budgeter för i år.

Kommunerna planerar nu för en lägre investeringstakt. Enligt årets budgeter stannar de planerade nettoinvesteringarna på drygt 14,2 miljoner euro i år jämfört med 26,6 miljoner enligt boksluten för ifjol. *Figur 1* nedan beskriver utvecklingen av några av nyckeltalen per invånare. Nettoutgifterna för verksamheterna fortsätter att växa, årsbidraget sjunker och skuldsättningen ökar.

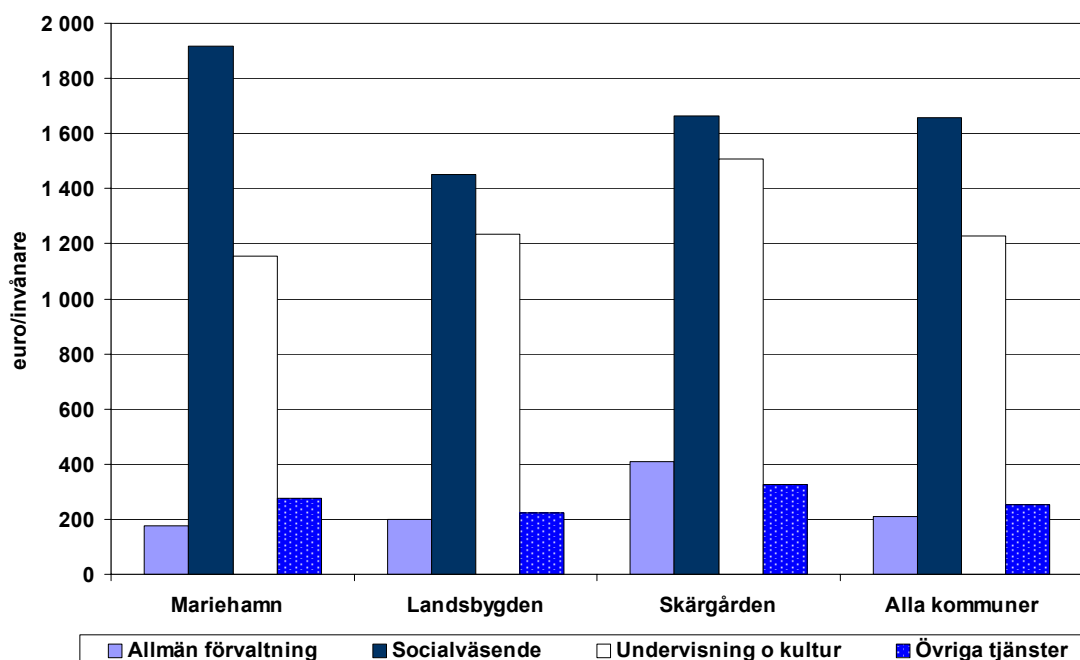
Figur 1. Kommunala nyckeltal per invånare, alla kommuner (euro/invånare)

En granskning av nettoutgifterna för driften av kommunerna per sektor visar att den sociala sektorn stod för nästan hälften av nettokostnaderna (49,5 procent), medan kostnaderna för grundskolan upptog drygt en tredjedel av driftsbudgeten. Den allmänna förvaltningen stod för 6,3 procent av driftskostnaderna, netto. Mariehamn har de högsta nettokostnaderna per invånare för den sociala sektorn, medan skärgården har de högsta nettokostnaderna per invånare för huvudsektorerna allmän förvaltning, utbildning samt

övriga tjänster (*figur 2*). Nettodriftskostnaderna är som helhet högst i skärgården, men flera av de små kommunerna på fasta Åland har också höga driftskostnader per invånare. Lägst var nettodriftskostnaderna per invånare i Hammarland och högst på Kökar år 2004.

Figur 2. Kommunernas nettodriftskostnader per invånare efter huvudsektor 2004³

3.2 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster

Skatteinkomsterna är som sagt den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet. Men skatteinkomsterna är ett område där tillgången på aktuell information är begränsad, samtidigt som behovet för att kunna prognostisera inkomsterna är stort. I dagsläget är situationen den att beskattningen för år 2004 slutförs först i månadsskiftet oktober-november i år, då budgetberedningen för år 2006 till stor del är klar. Betonas bör därför att osäkerhetsfaktorerna inför nästa år är många och att flera av de antaganden som använts i kalkylerna nedan kan komma att ändras före årsskiftet.

Informationskällor

Utgångspunkten för prognoserna för de olika skatteinkomstslagen har varit den preliminära debiteringsstatistiken för år 2004 när det gäller förvärvsinkomst- och samfundsskatterna och uppgifter från juli i år när det gäller fastighetsskatterna. För prognoserna har sedan mervärdesskatte- och företagsregisterinformation,

³ Diagrammet och texten till diagrammet baseras på preliminär, ej publicerad statistik från ÅSUB.

ÅSUBs konjunkturenkäter till företagen, nationalräkenskapsdata, befolkningsrörelse- och bostadsproduktionsstatistik samt annan relevant statistik från ÅSUB använts. Därtill har de åländska börsbolagens och andra större företags bokslut och delårsrapporter granskats.

Antaganden

Beräkningarna av skattebasens utveckling bygger på följande antaganden och preliminära data som finns i *sammanställningen nedan*: BNP-utvecklingen beräknas för fjolåret ha uppgått till en reell tillväxt på cirka 1,9 procent. För i år och nästa år visar ÅSUBs prognoser på en tillväxt på ungefär samma nivå, eller strax över respektive strax under 2 procent. Den totala skatteprocenten för företagen antas vara oförändrad på 26 procent nästa år och även kommunsektorns andel av skatterna förväntas bli den samma som i år.

Förvärvsinkomsterna steg enligt preliminära beräkningar med cirka 4,0 procent ifjol och förväntas öka med runt 3,5 procent i år och med 3,0 procent nästa år. Prognosen bygger på bedömningen att sysselsättningsläget hålls på ungefär samma nivå som i år och att befolkningstillväxten fortsätter. Även de förändringar inom den åländska kryssningstrafiken som skedde under fjolåret har beaktats i beräkningarna, liksom det att ytterligare ett åländskt fartyg kommer att byta flagga 2006. Utvecklingen av förvärvsinkomsterna (brutto) har kalkylerats som helhet, i underlaget för kalkylen har dock undergrupper såsom löneinkomster, pensionsinkomster, arbetslöshetsskydd analyserats.

Tabell 2. Centrala prognossiffror och antaganden

	2003*	2004*	2005**	2006**
BNP till marknadspris, volymförändring, %	4,0	1,9	2,3	1,9
Förvärvsinkomstsumman, förändring, %	5,1	4,0	3,5	3,0
Befolkningstillväxt	90	183	230	150
Arbetslöshetsgrad (öppen), %	1,9	2,3	2,4	2,4
Konsumentprisindex, förändring %	0,6	0,2	0,8	1,6
Byggnadskostnadsindex, förändring %	1,8	2,5	3,4	3,2
Kort ränta (euribor 3 mån), %	2,3	2,1	2,1	2,3
Kommunal skatteprocent, vägt medeltal	16,51	16,57	16,63	16,63
Samfundsskatteprocent	29,0	29,0	26,0	26,0
Antal nyutflaggade fartyg	1	-	-	1

Det slopande allmänna avdraget syns i förvärvsinkomstskatterna

Kalkylen för förvärvsinkomstskatterna (*tabell 3*) presenteras nedan endast för kommunerna sammantaget och i rapportens bilagedel för de fyra regionerna. *För den intresserade kan underlagstabellerna per kommun erhållas från ÅSUB.* De kommunvisa kalkylerna är uppgjorda i excelformat med möjlighet att föra in egna bedömningar.

Bland de så kallade riksavdragen (de avdrag i kommunalbeskattningen som är identiska med avdragen i rikslagstiftningen) presenteras endast de skilt där förändringar skett under de aktuella åren eller där en precisering annars har betydelse för beräkning av skatteutfallet. De avdrag som är specifika för den åländska lagstiftningen eller där utformningen avviker från den i riket, här kallade åländska avdrag, är alla specificerade för att klargöra omfattningen av dem. Det bör dock betonas att det ytterst är *Lagtinget som beslutar om alla de avdrag som tillämpas i kommunalbeskattningen på Åland.*

Bland riksavdragen har avdraget för inkomstens förvärvande och förvärvsinkomstavdraget hittills höjts kontinuerligt. De förändringar som trädde i kraft ifjol var de mest omfattande som genomförts på många år. Det maximala förvärvsinkomstavdraget höjdes från då 2.550 euro till 3.550 euro. Med de förändringar som gjordes i procentsatserna beräknas avdraget ha minskat de åländska kommunernas inkomster med drygt 1,5 miljoner euro. Avdraget för inkomstens förvärvande höjdes samtidigt med 30 euro till 620 euro, vilket motsvarar ca 65.000 i inkomstbortfall.

Förvärvsinkomstavdraget ökade även i år som en del av skattelättnaderna i den inkomstpolitiska uppgörelsen. Förändringen innebär att avdragets maximibelopp steg till 3.850 euro, därtill höjdes procentsatserna igen. Höjningen av avdraget beräknas minska de åländska kommunernas skatteinkomster med omkring 0,6 miljoner euro. Skattebortfallet är med god marginal mer än dubbelt så stort som de beräknade inkomsterna från kommunernas höjda kommunalskattesatser i år.

De skattelättnader som görs åren 2006-2007 kommer dock att finansieras av staten och dras direkt från skatten. På så vis kommer också dagens problem med oförutsedda förändringar som påverkar kommunernas inkomster att försvinna. I budgeten för år 2005 finns en kompensation om 1.400.000 euro för förvärvsinkomstavdraget. Kompensationen fördelas mellan kommunerna enligt de tre senast fastställda beskattningarna. Inför nästa år föreslås beloppet stiga till 2.000.000 euro och fördelningsgrunderna blir de samma. En kalkyl för fördelningen per kommun presenteras under avsnittet med landskapsandelar längre fram.

Inför nästa år föreslås även att hushållsavdraget höjs, förändringen påverkar dock kommunernas inkomster endast marginellt. En annan förändring som påverkar kommunernas skatteinkomster i viss mån är att sjukförsäkringens dagpenningspremie

blir avdragbar. Å andra sidan begränsas möjligheterna för att dra av frivilliga pensionspremier framöver, vilket minskar de övriga avdragen. Bland de avdrag som görs direkt från skatten har vi beaktat att reformen av bolagsbeskattningen trädde i kraft vid årsskiftet och att gottgörelsen för bolagsskatten därmed inte tillämpas från i år.

Det i särklass mest omfattande avdraget är förvärvsinkomstavdraget. Sedan förvärvsinkomstavdraget infördes och efter att det regelmässigt utökats så har kommunalbeskattningen blivit allt mera proportionell. Bland de åländska avdragen är det sjukdomskostnadsavdraget och resekostnadsavdraget som har störst betydelse för skattebetalarna, efter att det allmänna avdraget slopades år 2004.

Den samlade skattealkylen för de åländska kommunerna (*tabell 3*) visar på en snabb tillväxt i skatteinkomsterna under fjolåret enligt de preliminära uppgifterna från skattestyrelsen. Den största förklaringen ligger dock i avskaffandet av det allmänna avdraget. Om avdraget inte hade försvunnit hade tillväxten stannat under 1,5 procent.

Tabell 3. Kalkyl över kommunernas förvärvsinkomstskatter, 1.000 euro (enligt debitering)⁴

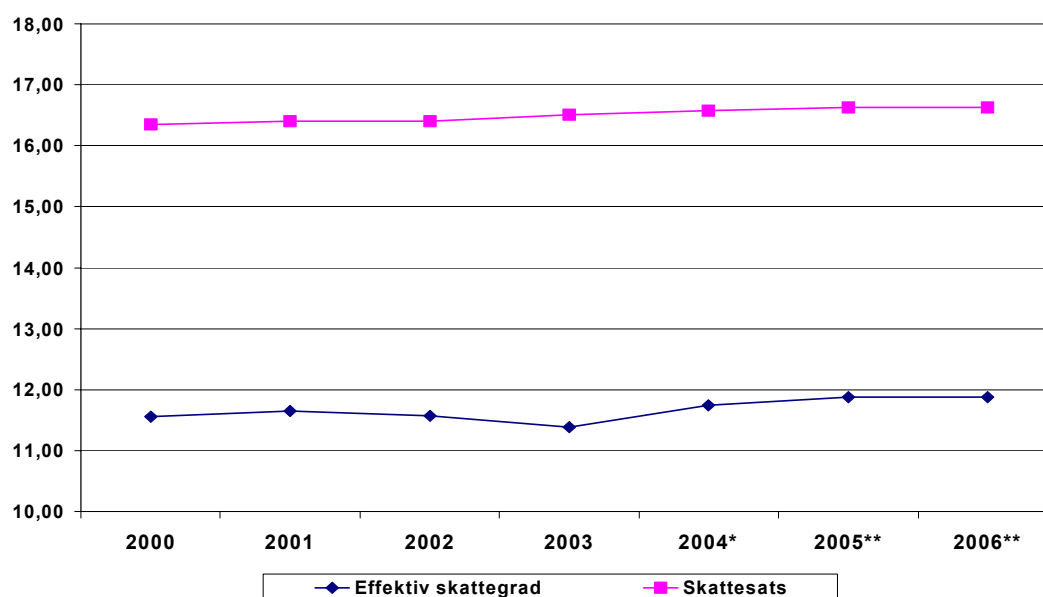
	2003	2004*	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	478 531	497 781	515 346	531 045
<i>förändring, %</i>	5,1	4,0	3,5	3,0
Avdrag, riks-	91 752	103 782	109 020	109 988
Avdrag för inkomstens förvärvande	9 419	9 843	10 286	10 728
Förvärvsinkomstavdrag	28 288	39 377	43 472	43 516
Grundavdrag	4 707	4 731	4 683	4 660
Övriga avdrag	49 338	49 831	50 579	51 085
Avdrag, åländska	32 619	14 327	14 808	15 248
Resekostnadsavdrag	5 088	5 292	5 467	5 630
Studielåneavdrag	155	160	162	164
Sjukdomskostnads avdrag	7 727	8 113	8 394	8 646
Studieavdrag	740	762	785	809
Allmänt avdrag	18 909	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	124 371	118 108	123 828	125 236
Beskattningsbar inkomst	354 160	379 673	391 517	405 810
Skattesats	16,51	16,57	16,63	16,63
Kalkylerad skatt	58 673	63 174	65 366	67 757
Underskottsgottgörelse mm	518	570	0	0
Övr. avdrag från skatten	3 646	4 124	4 186	4 665
Debiteras	54 509	58 480	61 180	63 093
<i>förändring, %</i>	3,5	7,3	4,6	3,1
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	329 115	351 537	366 497	377 924
<i>förändring, %</i>	3,0	6,8	4,3	3,1

⁴ För den intresserade kan underlagstabellerna per kommun fås från ÅSUB. De kommunvisa kalkylerna är uppgjorda i excel-format med möjlighet att föra in egna bedömningar om inkomstutvecklingen och där exempelvis den beskattningsbara inkomsten och den skatt som debiteras räknas ut automatiskt.

Skatteinkomsterna beräknas öka med cirka 2,7 miljoner euro i år, vilket motsvarar en tillväxttakt på 4,3 procent. Nästa år väntas tillväxten uppgå till cirka 3 procent. Tillväxt i förvärvsinkomsterna, inflyttning och ändrade förutsättningar bland avdragen förklarar de gynnsamma utsikterna. Bedömningen av skatteinkomsternas utveckling ligger sammantaget på ungefär samma nivå som vid vårens prognos, justeringar i avdragen gör dock att beräkningarna för år 2006 är aningen försiktigare än tidigare.

Den totala avdragsgraden uppgick till cirka 24 procent i genomsnitt i år. De så kallade åländska avdragen beräknas höja avdragsgraden med ca 2,9 procentenheter. I *figur 3* nedan åskådliggörs skillnaden mellan den verkliga genomsnittliga skattesatsen för de åländska kommunerna i genomsnitt och den effektiva skattegraden, alltså hur stor andel av bruttoförvärvsinkomsterna som betalas i skatt. Avdragen har stor betydelse för utvecklingen av kommunernas inkomster.

Figur 3. Effektiv skattegrad och egentlig kommunal skattesats för kommunerna i genomsnitt

De debiterade skatterna, alltså de skatter skattebetalarna har att betala, stämmer inte helt överens med de skatter som **under året redovisas till kommunerna**. Tillväxten i förvärvsinkomsterna och höjda skattesatser höjer de fördelningsandelar som ligger till grund för de skatter som redovisas till kommunerna, medan ökade avdrag har motsatt verkan. De nya fördelningsandelarna för förvärvsinkomstskatterna tas i bruk i februari varje år, då justeras både skattetagargruppernas och de enskilda kommunernas andelar. När de olika skattetagargruppernas andelar för 2006 fastställs används uppgifter från den slutförda beskattningen för 2004. Därtill beaktas den beräknade utvecklingen av olika inkomstslag och avdrag för perioden 2005-2006. Den enskilda kommunens andel baseras på den kommunalskatt som ska betalas för skatteåret 2004 justerat med

utvecklingen av antalet invånare i kommunen och eventuella förändringar i skattesatserna.

Samfundsskatterna fortsätter minska i betydelse

Samfundsskatten, eller bolagsskatten, utgör den näst största enskilda skattevärdet för kommunerna. Osäkerhetsfaktorerna för bedömningen av utvecklingen av dessa inkomster är dock stora. Dels genomfördes en reform av företagsbeskattningen vid senaste årsskifte, som kan påverka utfallet av årets skatter från företagssektorn. Men framför allt har en betydande del av företagskatterna kommit från passagerarrederierna där osäkerheten är stor när det gäller framtida konkurrensförhållandena och förutsättningarna för det åländska tonnage. Som vinstutvecklingen har varit under året ser det ut som de nya stödsystem, som tillämpas från årsskiftet, inte har varit tillräckliga för att skapa förutsättningar för lönsam trafik. Som nämntes tidigare har vi i kalkylerna beaktat att ytterligare ett fartyg troligen kommer att byta flagg inför nästa år.

De senaste åren har de förändringar som berör samfundsskatterna varit många. År 2002 sänkte staten de åländska kommunernas andel av samfundsskatten från 37,25 till 24,09 procent. År 2003 sänktes kommungruppens andel ytterligare, till 19,75 procent. Det motsvarar en skattesats om endast 5,7275 procent. När den totala samfundsskattsatsen sänktes från 29 till 26 procent från ingången av år 2005 justerades dock den andel som tillfaller kommunsektorn så att andelen även i fortsättningen motsvarar en kommunal skattesats om 5,7275 procent. Det innebär i praktiken att 22,03 procent av de inkomstskatter som samfunden betalar kommer kommunsektorn till godo.

Beträffande fördelningen av företagskatterna mellan kommunerna utgör åren 2002-2004 grund för fastställande av 2006 års fördelningsnycklar. Grunduppgifterna för år 2004 har dock inte slagits fast, varför endast uppgifter för åren 2002 och 2003 (med en tredjedels vikt för år 2002 och två tredjedelars vikt för år 2003) används som kalkylerad koefficient i prognosen för år 2006.

De samfundsskatter som tillfaller kommunerna minskade år 2003 (det senaste år för vilket beskattningen är slutförd) med hela 9,0 procent (*tabell 4*). De skatter företagen betalade ökade emellertid med 7,4 procent. De lägre skatteintäkterna för kommunerna berodde således helt på att kommunsektorns andel av skatterna sjönk 2003. Enligt de preliminära uppgifterna om beskattningen för ifjol minskade samfundsskatterna med över 18 procent! Under fjolåret skedde emellertid inte några förändringar i fördelningsgrunderna för samfundsskatten, så minskningen beror således i sin helhet på lägre vinster och inbetalda skatter. Den främsta orsaken finns inom passagerarsjöfarten.

I år beräknas samfundsskatterna minska ytterligare, även det bland annat som ett resultat av de sjunkande vinsterna inom passagerartrafiken. Ett annat osäkerhetsmoment

är effekterna av den nya ägarstrukturen inom livsmedelsindustrin, där Chips Ab nu ingår i en större utländsk koncern. Enskilda företags vinster och inkomstskatter har således avgörande betydelse för utvecklingen av samfundsskatterna till kommunerna på Åland.

Inför nästa år har ÅSUB inte räknat med några större förändringar som skulle påverka utfallet av samfundsskatterna. Tillväxten inom delar av fraktfartygstrafiken samt inom delar av de landbaserade servicenäringarna är fortsatt positiv.

Tabell 4. Prognos för kommunernas andel av samfundsskatten 2003–2006, euro (enl. debitering)

	2003 Skatt	2004 Koefficient	2004* Prel. skatt	2005 Koefficient	2005** Kalk. skatt	2006** Kalk. koefficient	2006** Kalk. skatt
Brändö	85 426	0,00943444	67 339	0,00727099	45 080	0,00377662	23 793
Eckerö	92 112	0,03963541	282 900	0,04669585	289 514	0,03683377	232 053
Finström	244 878	0,02715078	193 790	0,02377723	147 419	0,02023856	127 503
Föglö	231 339	0,02771031	197 784	0,02342858	145 257	0,00945025	59 537
Geta	9 123	0,00090477	6 458	0,00098773	6 124	0,00061229	3 857
Hammarland	32 233	0,00450112	32 127	0,00476842	29 564	0,00634732	39 988
Jomala	260 886	0,02803240	200 083	0,03198371	198 299	0,03320527	209 193
Kumlinge	22 745	0,00256606	18 315	0,00200949	12 459	0,00106740	6 725
Kökar	3 029	0,00036451	2 602	0,00036404	2 257	0,00038841	2 447
Lemland	40 204	0,00289412	20 657	0,00147357	9 136	0,00116672	7 350
Lumparland	38 573	0,00493333	35 212	0,00534500	33 139	0,00580530	36 573
Saltvik	540 753	0,04816489	343 780	0,04117070	255 258	0,04665913	293 952
Sottunga	1 850	0,00021237	1 516	0,00023549	1 460	0,00023868	1 504
Sund	11 376	0,00114913	8 202	0,00090379	5 603	0,00085545	5 389
Vårdö	4 668	0,00053416	3 813	0,00048765	3 023	0,00032271	2 033
Mariehamn	7 096 844	0,80181220	5 722 985	0,80909777	5 016 406	0,83303214	5 248 102
Hela Åland	8 716 038	1,00000000	7 137 563	1,00000000	6 200 000	1,00000000	6 300 000
Förändring, %	-9,0%		-18,1%		-13,1%		2,3%
Randkommuner	691 937		676 552		589 639		571 825
Centralkommuner	578 201		446 657		384 418		384 035
Skärgården	349 056		291 368		209 537		96 038
Samfundsskatte-%	29,0		29,0		26,0		26,0
Kommunernas andel av skatterna, %	19,75%		19,75%		22,03%		22,03%

* Prel uppg per 3.10.2005

Man bör i samband med kommunernas skatteintäkter från företagssektorn även beakta de **kommuner som förlorade på reformen av fördelningsgrunderna för samfundsskatterna** som genomfördes år 2002, och där intäkterna från kompensationen från kapitalinkomstskatterna inte täcker denna förlust. Dessa kommuner kompenseras med 50 procent av förlusten från reformen i år (kompensationen baseras då på 2004 års beskattningssuppgifter), och med 25 procent nästa år. År 2006 är det sista år som kompensationen betalas ut. Nivån för årets kompensation kan fastställas först då 2004

års beskattning slutförts i slutet av oktober. Preliminärt har kompensationen för i år beräknats till ca 112.000 euro och för nästa år till ca 57.000 euro totalt.

Kompensation för kapitalinkomstskatten

I samband med att de nya fördelningsgrunderna för samfundsskatterna började tillämpas år 2002, infördes ett system för kompensation till kommunerna för uteblivna skatteintäkter från kapitalinkomst från jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare. Kompensationen grundar sig på fördelningen av de aktuella kapitalinkomsterna mellan kommunerna de tre senaste åren för vilka beskattningen slutförts. År 2005 utgör sålunda åren 2001-2003 fördelningsgrunden och år 2006 bygger kompensationen på skatteutfallet åren 2002-2004. Det belopp som fördelas är 24,09 procent av ifrågavarande kapitalinkomstskatter. Grundtanken är att det för kommunerna ska vara likvärdigt om företagsamheten sker i bolagsform eller om den utövas av enskilda yrkesutövare och näringsidkare. Den kompensation som betalas för i år är sammantaget 347.378 euro. För 2006 beräknas beloppet vara ungefär dubbelt så högt till följd av högre kapitalinkomster. Enligt preliminära uppgifter från skattestyrelsen ökade de totala kapitalinkomstskatterna med 107,2 procent ifjol.

Fastighetsskatterna ökar sakta i betydelse

Inkomsterna från fastighetsskatterna har tillsvidare haft relativt sett liten betydelse för den kommunala sektorns ekonomi på Åland (runt 1,4 miljoner euro på 2006 års nivå), men är för flera kommuner inte oväsentliga bland annat till följd av den omfattande fritidsbebyggelsen. Ungefär 42 procent av fastighetsskatterna kommer från fritidsbostäder i år.

Genom stigande beskattningsvärden och högre skattesatser ökar betydelsen av fastighetsskatterna för de åländska kommunerna sakta men säkert. Tillväxten i fastighetsskatterna var ovanligt stor 2004-2005, skatterna ökade med över 250.000 euro. Huvudorsaken står att finna i att tre kommuner (Eckerö, Föglö och Jomala) gick in för att höja den allmänna fastighetsskatteprocenten inför det här året. Mariehamn höjde därtill skatteprocenten för fritidsbostäder. Alla kommuner har nu den högsta möjliga skattesatsen för fritidsbostäder. Finström tog inför i år bort beskattningen av stadigvarande bostäder, vilket betyder att det i år är tre kommuner som beskattar bostäder för fast boende (Geta, Kökar och Sund).

För fastighetsskatterna har den redovisade skatten i allmänhet väl motsvarat debiterade belopp. Kalkylen för fastighetsskatterna i *tabell 5* presenteras per fastighetsskatteslag. I prognosen för 2006 har beskattningsvärdena från juli i år använts som grund. Dessa beskattningsvärden har sedan justerats på basen av den skattade förändringen av byggnadskostnadsindex. Byggnadskostnadsindex har här beräknats stiga med 3,2

procent inför 2006 års beskattning. I kalkylen har vidare antagits att kommunerna inte justerar skattesatserna inför nästa år. Beräkningar av effekterna av justerade skatteprocenter är dock lätta att göra på basen av beskattningsvärdena per skatteslag.

Kalkylen har inte tagit i beaktande nybyggnation och åldersavdrag. Åldersavdragen tar till viss del ut den tillväxt i värden som härstammar från nybyggnationen. Till den del nybyggnation i enskilda kommuner sker i större omfattning har kommunen själv god kännedom om det.

Tabell 5. Fastighetsskattekalkyl per fastighetsslag och kommun 2005 – 2006, 1.000 euro

	2005** Beskattningsvärden			2005** Skatt			2006** Beskattningsvärden			2006** Skatt		
	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.
Brändö	7 001	2 827	3 821	0,0	25,4	0,0	7 225	2 918	3 944	0,0	26,3	0,0
Eckerö	12 387	4 738	18 955	0,0	42,6	94,8	12 783	4 890	19 561	0,0	44,0	97,8
Finström	36 626	4 157	19 845	0,0	37,4	20,0	37 798	4 290	20 480	0,0	38,6	20,6
Föglö	7 794	5 432	4 564	0,0	48,9	27,4	8 044	5 606	4 710	0,0	50,5	28,3
Geta	5 129	3 862	5 628	15,4	34,8	28,2	5 293	3 985	5 808	15,9	35,9	29,1
Hammarland	20 004	5 197	9 767	0,0	46,8	19,5	20 644	5 363	10 080	0,0	48,3	20,2
Jomala	55 085	4 581	39 012	0,0	41,2	292,6	56 848	4 728	40 260	0,0	42,5	302,0
Kumlinge	4 650	2 784	2 794	0,0	25,1	11,2	4 799	2 873	2 884	0,0	25,9	11,5
Kökar	3 847	2 651	2 703	3,8	23,9	16,2	3 970	2 735	2 789	4,0	24,6	16,7
Lemland	23 342	7 430	11 853	0,0	66,9	17,8	24 089	7 667	12 233	0,0	69,0	18,3
Lumparland	4 685	2 409	3 570	0,0	21,7	10,7	4 835	2 486	3 684	0,0	22,4	11,1
Saltvik	23 427	5 402	8 689	0,0	48,6	17,4	24 177	5 575	8 967	0,0	50,2	17,9
Sottunga	1 350	1 165	1 335	0,0	10,5	0,0	1 393	1 202	1 377	0,0	10,8	0,0
Sund	11 688	4 236	6 178	23,4	38,1	12,4	12 062	4 371	6 376	24,1	39,3	12,7
Vårdö	5 765	5 146	4 499	0,0	46,3	6,7	5 949	5 310	4 643	0,0	47,8	7,0
Mariehamn	203 797	866	144 913	0,0	7,8	177,2	210 319	894	149 551	0,0	8,0	182,9
Hela Åland	426 576	62 882	288 127	42,6	565,9	752,0	440 227	64 894	297 347	44,0	584,0	776,0
Förändring	6,1%	3,0%	3,6%	-29,5%	3,2%	51,8%	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%

*Föreninghus o dyl har inkluderats i beskattningsvärdena endast i de fall då de inte befriats från fastighetsskatten.

Sammandrag över skatte­kalkylerna

I *tabell 6* nedan sammanfattas resultatet av kalkylerna för kommunernas tre skatteslag. Enligt de preliminära uppgifterna för fjolåret ökade skatteinkomsterna sammantaget med 3,8 procent vilket motsvarar drygt 2,4 miljoner euro. Den absoluta merparten av tillväxten skedde dock inom förvärvsinkomstskatterna och kan tillskrivas avskaffandet av det allmänna avdraget i kommunalbeskattningen. Inkomsterna från den förändringen, uppskattningsvis runt 3,4 miljoner euro, tillfaller landskapet. Landskapsandelarna sjönk nämligen i motsvarande utsträckning. Eftersom samfundsskatterna sjönk markant ifjol betyder det att kommunernas inkomstutveckling var negativ.

Utvecklingen av skatteinkomsterna för innevarande år ser aningen ljusare ut. Tillväxt i förvärvsinkomsterna, inflyttning, ändrade förutsättningar bland avdragen samt höjda skattesatser förklarar de gynnsammare utsikterna. Bland fastighetsskatterna är det

framför allt de höjda skatteprocenterna för andra fastigheter än bostäder som bidrar till växande intäkter. Samfundsskatterna beräknas dock fortsättningsvis sjunka.

Inför nästa år visar prognoserna på att tillväxten av de samlade skatteinkomsterna för kommunsektorn blir på ungefär samma nivå som för i år. Utvecklingen förväntas fortsättningsvis vara svagast när det gäller samfundsskatterna. Den samlade tillväxten i skatteintäkter skulle enligt prognosen uppgå till runt tre procent år 2006.

Tabell 6. Sammandrag över kommunernas kalkylerade skatteinkomster, 1.000 euro

	2003	2004**	2005**	2006**
Förvärvsinkomstskatt	54 509	58 480	61 180	63 093
<i>förändring, %</i>	3,5	7,3	4,6	3,1
Andel av samfundsskatt	8 716	7 138	6 200	6 300
<i>förändring, %</i>	-9,0	-18,1	-13,1	1,6
Fastighetsskatt	1 062	1 104	1 361	1 404
<i>förändring, %</i>	2,0	4,0	23,2	3,2
Skatteinkomster, totalt	64 287	66 722	68 741	70 797
<i>förändring, %</i>	1,6	3,8	3,0	3,0

3.3 Landskapsandelarna till kommunerna

Inför år 2006 har inga förändringar i landskapsandelssystemet föreslagits. Sammanställningen över landskapsandelarna per kommun och sektor i *tabell 7* nedan är dock fortfarande preliminär. Eftersom beskattningen för år 2004 fortfarande inte är slutförd kommer förändringar att ske när det gäller skatteutjämningen och vissa kompensationer. Vid framräkningen av dessa belopp har de preliminära uppgifterna från skattestyrelsen per 3.10.2005 använts. Från och med år 2006 finns inte något justeringsbelopp som påverkar landskapsandelarna.

De prövningsbaserade stöden har inte fördelats i sammanställningen. Landskapsregeringen införde ifjol en ny form av prövningsbaserat stöd, avsett för kommunernas missbrukarvård. Kommunerna kan beviljas stöd för åtgärder inom missbrukarvården där åtgärderna baseras på vårdplaner. Stödet förslås preliminärt uppgå till 250.000 euro år 2006 och beviljas alltså enligt prövning. Därutöver finns det allmänna prövningsbaserade stödet som i år uppgår till cirka 170.000 euro. Det är ett stöd som på ansökan kan beviljas vid tillfälliga svårigheter med kommunens ekonomi. Nivån på det stödet är i skrivande stund (14.10) *inte klart* inför nästa år.

Utjämningen av skatteinkomsterna sjunker enligt de preliminära beräkningarna med 626.000 euro nästa år, framför allt till följd av sjunkande samfundsskatter. Sjunkande

samfundsskatter drabbar således kommunernas ekonomi i dubbel bemärkelse, via de direkta skatteinkomsterna samt via skatteutjämningen. Det är bara för Mariehamn och Saltvik som förändringen av skatteutjämningsbeloppet är positivt jämfört med i år, deras inbetalningar till systemet beräknas minska. Enligt de preliminära beräkningarna skulle fyra kommuner (Finström, Jomala, Saltvik och Mariehamn) bidra med skattemedel till utjämningsystemet, medan de övriga tolv kommunerna får skattekomplettering.

Den allmänna landskapsandelen sjunker totalt sett, som ett resultat av att Lemlands befolkningstäthet har stigit så att kommunen nu hamnar i en högre bosättningsstrukturgrupp än tidigare, och därmed förlorar rätten till allmän landskapsandel. Även det faktum att justeringsbeloppet faller bort innebär lägre landskapsandelar totalt sett, även om vissa kommuner hade ett negativt justeringsbelopp. Sammantaget är bilden den att landskapsandelarna inom själva grundsystemet för landskapsandelar enligt de preliminära beräkningarna minskar med ungefär 0,5 procent nästa år. Den sektor som står för den största tillväxten i landskapsandelar är den sociala sektorn, där andelarna ökar med cirka 260.000 euro. *Landskapsandelarna i grundsystemet presenteras nedan i tabell 7.*

Tabell 7. Preliminära landskapsandelar per sektor och kommun år 2006, euro

Kommun	Socialvård	Grundskola	Medborgar- institut	Bibliotek	Idr., ungd.- o. kulturv.	Allm.ls-andel (inkl.bef.min)	Utjämning av skatte- inkomster	Sammanlagt år 2006
Brändö	236 379	381 004		11 662	5 137	135 407	212 045	981 633
Eckerö	452 746	378 785		15 565	8 931	22 698	318 037	1 196 761
Finström	907 984	825 131		43 124	23 884	0	-12 035	1 788 089
Föglö	303 272	342 351		13 718	6 043	159 287	146 036	970 708
Geta	210 872	184 551		7 999	4 590	18 487	419 420	845 919
Hammarland	522 510	420 238		24 067	13 809	35 097	297 127	1 312 848
Jomala	1 214 228	1 276 755		63 060	34 926	0	-31 276	2 557 694
Kumlinge	160 298	259 524		8 385	3 694	120 881	168 785	721 567
Kökar	138 076	198 785		6 690	2 947	77 675	235 595	659 768
Lemland	603 686	623 440		30 451	16 865	0	133 136	1 407 579
Lumparland	127 642	134 082		6 576	3 773	10 333	119 773	402 180
Saltvik	676 164	517 421		29 897	17 154	43 599	-16 080	1 268 156
Sottunga	65 992	82 827		2 961	1 304	34 377	10 252	197 712
Sund	365 833	419 007		17 768	10 195	25 912	365 347	1 204 062
Vårdö	178 415	195 407		9 605	4 231	111 527	186 030	685 215
Mariehamn	2 631 268	2 092 586	270 800	174 929	90 651	0	-1 351 704	3 908 530
SUMMA	8 795 365	8 331 894	270 800	466 458	248 135	795 279	1 200 489	20 108 420
<i>Ej fördelat per kommun (kompensationer, se bilaga)</i>								2 857 000
<i>SUMMA inkl. kompensationer som inte fördelats per kommun</i>								22 965 420

Förutom landskapsandelar inom grundsystemet erhåller dock kommunerna *kompensationer i form av landskapsandelar*. Dessa kompensationer är, som tidigare

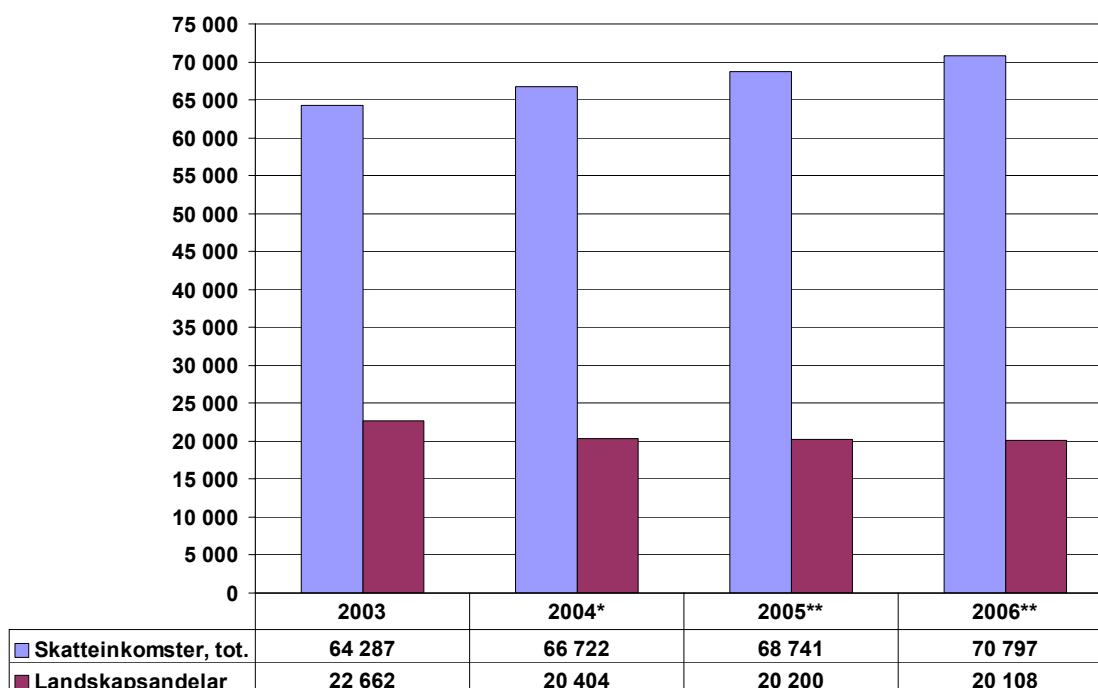
redogjorts för, kompensation för ändrad samfundsskatt fördelningsnyckel, för utebliven kapitalinkomstskatt samt för utökad förvärvsinkomst avdrag. Sammantaget uppgår dessa kompensationer till i storleksordningen 2,85 miljoner euro år 2006. Den exakta fördelningen av dem kan inte fastställas före 2004 års beskattning har slutförts. För de två förstnämnda kompensationerna kan inte heller nivån fastställas före fjolårets beskattning är klar. Av dessa överföringar till kommunerna kommer kompensationen för utebliven kapitalinkomstskatt och kompensationen för utökad förvärvsinkomst avdrag att bli högre än i år, medan kompensationen för den förändrade samfundsskattenyckeln blir lägre. En preliminär kalkyl över kompensationerna finns i rapportens sista *bilaga*.

Om alla dessa kompensationer beaktas tillsammans med landskapsandelarna i grundsystemet så kommer landskapsandelarna till kommunerna nästa år att öka med runt fyra procent. Trots det är situationen sådan att hela tio av våra sexton kommuner får lägre landskapsandelar år 2006 än i år, även när de preliminära kompensationerna för förvärvsinkomst avdraget och samfundsskattenyckeln har fördelats. Den främsta orsaken är att skatteutjämningen sjunker så markant.

3.4 Kommunernas samlade skattefinansiering

Med kommunernas skattefinansiering avses kommunernas skatteinkomster och landskapsandelarna sammantaget. I *figur 4* sammanfattas utvecklingen som helhet för dessa inkomstslag på basen av kalkylerna i den här rapporten (i figuren ingår endast landskapsandelarna i grundsystemet).

Figur 4. Kommunernas samlade skattefinansiering, 1.000 euro

År 2004 präglades skattefinansieringen av att det allmänna avdraget slopades och av de omläggningar av landskapsandelarna som hängde samman med den reformen. Totalt sett ökade skattefinansieringen med endast 0,2 procent ifjol, enligt de preliminära uppgifterna. I år, liksom nästa år beräknas skattefinansieringen öka med drygt två procent. Trenden är den att landskapsandelarna i grundsystemet sakta minskar, medan det sker en viss tillväxt i de egentliga skatterna. Som vi konstaterat tidigare i rapporten är det framför allt förvärvsinkomstskatterna som beräknas öka. Tillväxten i landskapsandelarna blir beroende av kompensationer i landskapets budget.

Omräknat i euro per invånare beräknas årets tillväxt i skattefinansieringen stanna på 1,4 procent och 2006 års tillväxt beräknas till 1,3 procent. Kommunernas nettodriftskostnader har dock trots åtstramningar fortsatt att växa snabbare. Enligt 2004 års bokslut steg de totala nettoutgifterna för verksamheterna med 4,1 procent, eller med cirka 3 procent räknat per invånare. Enligt budgeterna för i år beräknas de totala nettodriftskostnaderna öka med 5,3 procent. Utvecklingen av skattefinansieringen följer sålunda i dagsläget inte tillväxten av utgifterna inom kommunsektorn på Åland.

Sammantaget pekar utvecklingen mot att inkomsterna från förvärvsskatterna kommer att få än större betydelse för kommunerna framöver än vad fallet är idag. Den positiva utvecklingen av lönesumman, inflyttningen samt det faktum att staten aviserat att framtida skattelättnader ska ske inom ramen för statsbeskattningen, istället för inom kommunalbeskattningen som varit fallet de senaste åren, ger en hyfsad grund för de närmaste årens förvärvsinkomstskatter. Därtill har höjda skattesatser bidragit till tillväxten i skatteintäkterna. Mellan tre och fem kommuner per år har höjt skatteprocenterna för kommunalskatten de senaste tre åren.

Till en mindre positiv bild av läget bidrar utvecklingen av samfundsskatterna. Dels har en betydande del av samfundsskatterna kommit från passagerarsjöfarten, där förändringarna i verksamhetsförutsättningarna har varit genomgripande den senaste tiden och ytterligare utmaningar är att vänta. Dels är det på kort sikt osäkert hur reformen av företagsbeskattningen kommer att påverka intäkterna från samfundsskatterna. Även skatteutjämningen påverkas negativt av sjunkande samfundsskatteandelar. Sviktande företagsskatteinkomster drabbar på så vis kommunsektorn dubbelt.

4. Allmän ekonomisk översikt

4.1 Det internationella konjunkturläget

Fjolåret blev konjunkturmässigt sett ett riktigt bra år - åtminstone om man ser till den samlade världsekonomin. Tillväxten uppgick till nästan 5 procent vilket ligger klart över den trendmässigt årliga tillväxten i världen på 3-4 procent. Den starka globala konjunkturutvecklingen avspeglade sig även i den för åländsk sjöfart så viktiga internationella handeln som under 2004 växte med hela 7 procent. Den globala tillväxtens dominerande draglok har under senare år varit USA samt stora delar av Sydostasien med Kina och Indien i spetsen. En betydligt svagare ekonomisk utvecklingen har registrerats inom Eurozonen och Japan.

Efter en del negativa signaler under våren och försommaren med tendenser till en svacka i USA-konjunkturen, ett fortsatt trögt Europa, en avmattning i världshandels tillväxt och mycket höga oljepriser, ser världsekonomin nu ut att ha tagit ny fart efter sommaren. Det snabbt stigande oljepriset har hittills inte fått någon större effekt på den internationella prisnivån och investeringarna är på väg uppåt - nu även inom viktiga delar av Euroområdet. Framtidstron inom världens ledande ekonomier har förstärkts bland såväl konsumenter som företag. Positivt är också att den tidigare nedgången i dollarn avstannat och vänts i en uppgång, något som ger draghjälp åt den europeiska exporten.

Trots dessa över lag positiva konjunkturindikationer räknar dock flertalet bedömare med en nedgång i den globala ekonomins tillväxttakt till i storleksordningen 4 procent under innevarande och nästa år. Bakom inbromsningen ligger den fortsatt rätt så svaga utvecklingen inom flera av EUs större ekonomier samt tecknen på en något försvagad konjunktur inom delar av Asien, Latinamerika och Östeuropa. Ytterligare en negativ faktor av betydelse som tillkommit under hösten är den naturkatastrof som drabbade den amerikanska sydkusten. Orkanen Katrina har lett till betydande bortfall i den amerikanska energiförsörjningen, något som i sin tur påverkar priser och utbud i stora delar av övriga världen.

En viktig förklaring till den allmänt svaga efterfrågeutvecklingen inom Euroområdet är olösta ekonomisk strukturproblem med åtföljande hög arbetslöshet i flera av de största och viktigaste ekonomierna inom EMU-zonen (Tyskland, Frankrike, Italien). Även bland de länder som tidigare uppvisat en betydligt starkare ekonomisk utveckling än eurogruppens genomsnitt har utvecklingen mattats av betydligt sedan förra året.

Det finns dock en del ljusglimtar i den annars rätt så svaga europeiska konjunkturbilden. Den relativt stabila efterfrågeutvecklingen i omvärlden, en inte alltför stark euro, låga räntor och tyska löften om mer djupgående strukturella reformer tyder på ökad export

och en begynnande konjunkturförbättring inom euroområdet under den senare delen av innevarande år. Tillväxten i reala termer under 2005 torde dock knappast orka över 1,3 - 1,5 procent. Om uppgången inte störs av nya oförutsedda faktorer förväntas detta innebära en årlig tillväxt under perioden 2006-2007 på i storleksordningen 2 procent.

Den ekonomiska utvecklingen i de tio nya EU-länderna är över lag positiv. Detta gäller inte minst ekonomierna på andra sidan Östersjön, där de baltiska staterna uppvisar en fortsatt stark expansion på nivåerna kring 5-7 procent. Ett problem är dock att tillväxten i rätt hög grad är driven av en snabbt växande inhemsk efterfrågan, vilket i vissa fall medfört betydande bytesbalansunderskott. Detta - tillsammans med en del andra tendenser till ekonomisk överhettning - förväntas över lag leda till en stramare ekonomisk politik som i sin tur dämpar tillväxten med någon procentenhet under den kommande tvåårsperioden.

4.2 Konjunkturbilden i Finland och Sverige

I Finland var det hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar som stod för stora delar av fjolårets BNP-tillväxt på 3,6 procent. Trots en stark period i slutet av året var exportutvecklingen under 2004 som helhet förhållandevis dämpad, inte minst med tanke på den starka tillväxten i stora delar av omvärlden. Under 2005 fortsatte exportuppgången. En förnyat god tillväxttrend inom elektronikindustrin har bidragit till att dämpa de negativa effekterna på exportutvecklingen av skogskonflikten. På grund av de starka svängningarna i elektroniksektorns försäljningsframgångar har den finska exporten under senare år varit något mer instabil än för Euroområdet som helhet.

Den finska BNP-tillväxten förväntas mattas av under de närmaste åren. Detta gäller framför allt innevarande år där inbromsningen blir mer märkbar på grund av effekterna av vårens papperskonflikt. Viktiga orsaker till den något avtagande tillväxttakten under den kommande 6 - 18 månadersperioden är framför allt en fortsatt förhållandevis svag efterfrågan på europamarknaden i kombination med stigande räntor och det faktum att kapacitetstaket börjar nås inom allt större delar av industrin. Någon mer kännbar konjunkturedgång handlar det dock inte om, utan snarare en fortsatt tillväxt på nivån kring 2,0 - 3,0 procent per år (se *figur 5*).

Det växande kapacitetsutnyttjandet har även lett till ett sedan slutet av fjolåret gradvis förbättrat sysselsättningsläge. Enligt finansministeriets kalkyler förväntas den öppna arbetslösheten minska från fjolårets genomsnitt på 8,8 procent till ca 8 procent. Ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet i kombination med en inflationsnivå som under innevarande år förväntas hamna kring enprocentsnivån (dock med ett långsiktigt tryck uppåt, inte minst med tanke på de stigande energipriserna), leder till stigande privat konsumtion. Konsumentförtroendet, där tillgång på jobb och en positiv

reallöneutveckling hör till de viktigaste faktorerna, har stärkts under året. Efterfrågan på bostäder är också fortsatt stark. En viktig bidragande orsak till den fortsatt höga bostadsefterfrågan och de stigande bostadspriserna är de historiskt låga räntenivåerna. Det mesta talar även för att den europeiska centralbanken under överskådlig tid kommer att hålla fast vid sin mycket låga styrränta (2 procent).

Trots den mer dämpade volymtillväxten inom den finska ekonomin som helhet ser statsfinanserna ut att kunna vara någorlunda i balans. Enligt tillgängliga prognoser från finansministeriet från början av hösten blir det dock ett mindre underskott i statens ekonomi under året. Genom ökade amorteringar förväntas statsskulden i förhållande till landets BNP minska från 42,6 procent 2004 till 39-40 procent 2005.

Sysselsättningsökningen har även förstärkt den statliga skattebasen. Detta ger ett utrymme för vissa mindre sänkningar av företags- och inkomstskatterna, något som i sin tur förväntas medföra en marginell nedgång i det samlade skattetrycket.

En snabbt växande export med sin bas i tillverkningsindustrin drev fram fjolårets **svenska** konjunkturuppgång. Andra delar av ekonomin är nu på väg att ta över som 'konjunkturlok' i takt med att industrikonjunkturen mognar ut och exportutvecklingen blir något mer dämpad. En försvagad export under årets första kvartal ledde också till en svacka i BNP-tillväxten. Därefter har dock en snabbt expanderande inhemsk efterfrågutveckling tagit över som den viktigaste drivkraften bakom en fortsatt förhållandevis god svensk konjunkturutveckling.

De växande investeringarna och den ökande privata konsumtionen har i sin tur smittat av sig inom framför allt byggsektorn, handeln och delar av tjänstenäringarna. Den mycket låga centralbanksräntan på 1,5 procent och en inflation som i dag rör sig kring 0,5-procentsnivån förstärker sannolikt ytterligare uppåttrenden i företagens nyinvesteringar och hushållens konsumtion.

Den allmänna bedömningen är att tillväxttakten för den svenska ekonomin under andra hälften av innevarande år kommer ligga på minst 3 procent. Den betydligt svagare inledningen på året drar dock ner tillväxtprognosen för 2005 som helhet till ca 2,5 procent. Mot bakgrund av den förväntat stabila tillväxttrenden under den senare delen av detta år, nästa års riksdagsval med regeringslöften om en mer stimulansinriktad finanspolitik samt den allmänt sett rätt goda omvärldskonjunkturen talar det mesta för en fortsatt svensk tillväxt under 2006-2007 på upp emot treprocentsnivån (*figur 5*). Den svenska ekonomins sorgebarn är sysselsättningen fortfarande stampar på samma ställe.

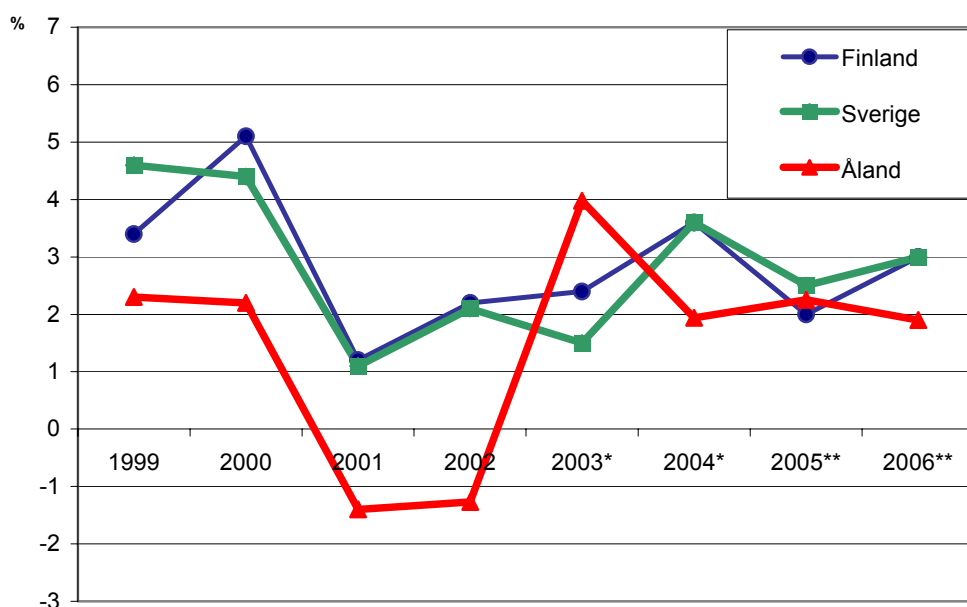
Den försvagning av kronan som skedde under våren förbyttes i en uppgång under sensommaren. Det mesta tyder dock på att uppgången inte blir särskilt markant, och att kursen mot slutet av året kommer att ligga på nivån kring 9,15 - 9,25 kronor/euro.

5. Den åländska ekonomin

5.1 Allmän översikt

Efter en turbulent inledning på det nya millenniet med negativ tillväxt 2001-2002 och en kraftig återhämtning under 2003, ser det ut som den åländska ekonomin stabiliserats på en årlig tillväxtnivå kring 2 procent. ÅSUBs prognos över **BNP-tillväxten** för i år ligger sålunda strax över och för nästa år strax under 2-procentsnivån (*figur 5*). Detta är i och för sig något sämre än motsvarande prognoser för Finland och Sverige, men ändå en bit över prognosen för tillväxten inom Euroområdet.

Figur 5. BNP-tillväxten på Åland i jämförelse med Finland och Sverige

Källor: Statistikcentralen, SCB, ETLA, KI, Nordea, Aktia, Svenska och finska Finansministerierna, ÅSUB

*prel. uppgifter för Ålan
**prognos

Bilden av de dagsaktuella utvecklingsförutsättningarna inom den åländska ekonomin är för närvarande rätt splittrad. Till den negativa sidan av konjunkturbilden hör framför allt den hårdnande konkurrensen och den vikande lönsamheten inom passagerarsjöfarten. En kombination av ökat utbud på tonnage, växande estnisk konkurrens och reducerade marginaler i tax-free försäljningen har lett till att de åländska färje- och kryssningsrederierna ser ut att gå mot sitt första år någonsin då de samlade utgifterna överstiger de totala intäkterna inom verksamheten. Resultatet är ett fortsatt tryck mot flaggbyten i kombination med uppläggning av kryssningstonnage under lågsäsong. Inte heller försäljning av färjetonnage kan uteslutas.

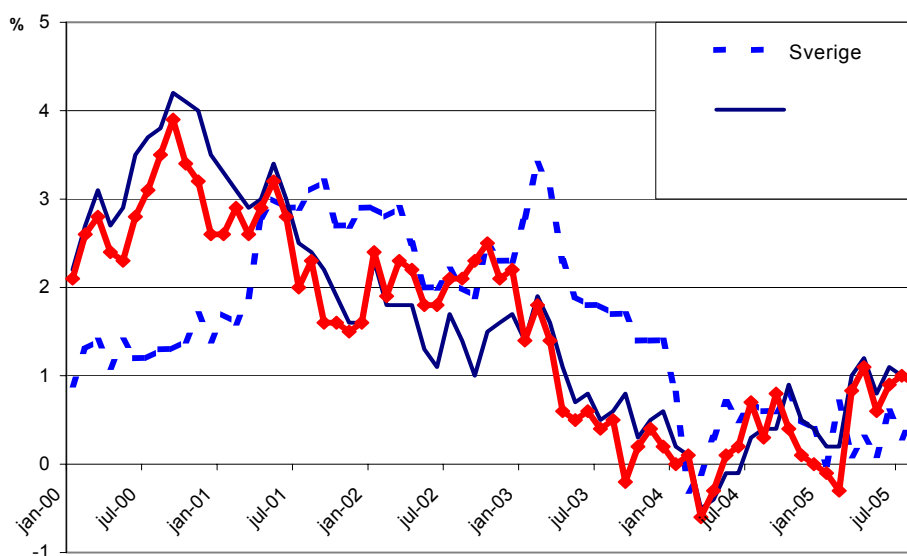
Även för delar av den åländska fraktsjöfarten är situationen instabil. Särskilt den minsta tonnagestorleken skulle behöva förnyas för att klara den hårdnande konkurrensen.

Till den mer positiva sidan av den åländska konjunkturbilden hör en fortsatt god utveckling och framtidsoptimism med nybeställningar av fartyg inom den mest specialiserade fraktsjöfarten och (den utflaggade) oljefraktsektorn. Kanske ännu viktigare är dock den rätt höga aktivitetsnivån inom stora delar av det landbaserade näringslivet med nya företagsetableringar, hyfsad lönsamhet och god likviditet. Detta gäller framför allt den åländska exportindustrin, den finansiella sektorn samt de mer kvalificerade delarna av servicesektorn (företagstjänster, IT o. likn.). I kombination med en allmänt sett förhållandevis stabil efterfrågesituation inom stora delar av de övriga landnäringarna (byggsektorn, primärnäringarna, handel och privata tjänster) har detta till stora delar hittills kunnat väga upp nedgången inom sjöfartsekonomin och därmed säkrat en fortsatt tillväxt inom näringslivet. Trots gradvis åtstramning bidrar även den offentliga sektorn till en fortsatt tillväxt inom den åländska ekonomin som helhet.

Marknadsräntorna har legat relativt stilla på nivån strax över 2 procent sedan 2003. Under intryck av den allt tydligare konjunkturuppgången verkar dock räntenivåerna allmänt sett i dagsläget snarare vara på väg uppåt än neråt. Detta märks framför allt på långräntorna. Samtidigt har de ständigt stigande oljepriserna lett till en ökad återhållsamhet bland världens ledande centralbanker när det gäller räntehöjningar. Den samlade bedömningen är därför att det knappast blir någon mer dramatisk uppgång i räntenivåerna under den närmaste 6 - 12 månadersperioden.

Tack vare den låga räntenivån är **kreditefterfrågan**, särskilt för finansiering av privata bostäder, fortsättningsvis hög. Efterfrågan på företagskrediter är dock mer måttlig - trots de låga räntenivåerna och den allmänt sett goda likviditeten inom den åländska ekonomin.

Figur 6. Inflationstakten

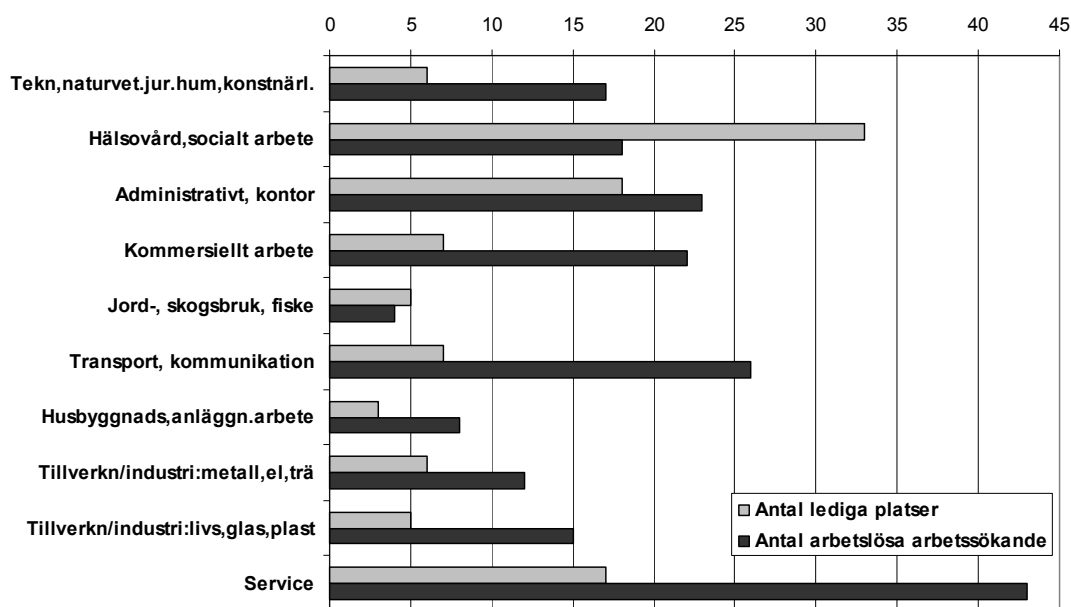

Den förhållandevis starka privata konsumtionsutvecklingen har även gynnats av en historiskt sett mycket låg prisökningstakt. Efter en kort deflationsperiod under årets första månader (huvudsakligen beroende på sänkta alkoholskatter) har den åländska **inflationen** åter klättrat upp till mer normala 1-procentsnivån (*figur 6*). Det finns dock ett tryck uppåt i priserna som sannolikt kommer att höja inflationstakten under nästa år till nivån kring 1,5-2,0 procent.

Sedan början av år 2000/2001 har den åländska **arbetslösheten** legat relativt stabilt strax över den internationellt sett mycket låga tvåprocentsnivån. I september var den öppna arbetslösheten 2,0 procent, en förbättring jämfört med samma månad året innan på 0,4 procentenheter. Om man även inkluderar personer i sysselsättningsåtgärder stiger arbetslöshetsgraden till 2,3 procent. September i år är den första månaden under de senaste två åren då sysselsättningsläget märkbart förbättrats jämfört med samma månad föregående år. Det blir nu av stort intresse att följa utvecklingen under hösten för att se om den positiva förändringen håller i sig. Arbetslöshetsproblem är störst i åldersgruppen under 25 år där arbetslösheten i september uppgick till 4,5 procent.

En analys av inom vilka yrken de arbetslösa finns och inom vilka yrkesgrupper de lediga arbetsplatserna erbjuds visar att det finns en del matchningsproblem mellan efterfrågan och utbud på dagens åländska arbetsmarknad (*figur 7*). De flesta arbetslösa arbetssökande tillhör yrken inom tekniskt arbete, kommersiellt arbete, administration och numera också transport och industri medan de lediga platserna främst återfinns inom yrkeskategorierna hälsovård och vissa typer av serviceyrken.

Figur 7. Öppet arbetslösa arbetssökande och lediga platser enligt yrke, augusti 2005

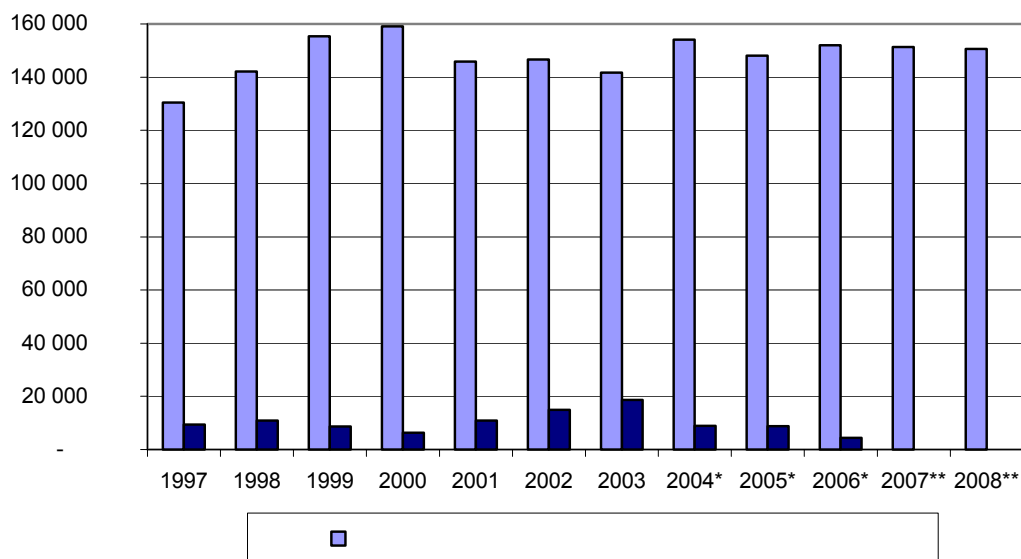

Flyttningsrörelsen påverkas i hög grad av läget på den åländska arbetsmarknaden. I takt med den ökade EU-integrationen och tillkomsten av nya medlemsstater i Östersjöns närområde har dock karaktären på den åländska flyttningsrörelsen förändrats. Från att tidigare helt ha dominerats av nordiska flyttare, har under senare år inflyttningen till Åland fått ett växande inslag av icke-nordiska medborgare. Under fjolåret bestod sålunda hela 63 procent av nettoinvandringen till Åland av personer med icke-nordisk bakgrund.

Den nya typen av invandring ser ut att ha lett till högre nettoinflyttning än vad som tidigare varit fallet vid liknande konjunkurlägen. I kombination med dagens låga arbetslöshet ger detta en prognos för årets nettoinflyttning på rekordhöga 230 personer. Från och med nästa sommar kommer det att bli ännu lättare att rekrytera arbetskraft från de nya EU-länderna eftersom kraven på särskilt tillstånd för att arbeta inom övriga EU då försvinner. Med hänsyn till ÅSUBs antagande om något svagare makroekonomisk tillväxt under nästa år, förutspås ändå ett jämfört med innevarande år något mindre flyttningsöverskott under 2006.

Inkomstutvecklingen för **landskapet Åland** har stagnerat under de fem senaste åren. Landskapets budget finansieras till stor del av en avräkningsinkomst på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning). Avräkningsbeloppet ökade förhållandevis snabbt under slutet av 1990-talet. Efter år 2000 har tillväxten avstannat (*figur 8*). Sviktande skatteinkomster som ett resultat av ökande avdrag och justerade skatteskalor dämpar utvecklingen av statens inkomster, och i förlängningen även inkomsterna för landskapet Åland. För år 2004 uppgick avräkningsbeloppet till 173,2 miljoner euro. Förskottet för i år har fastställts till 168,0 miljoner euro och för år 2006 till 174,0 miljoner euro. För åren 2007-2008 beräknas beloppet uppgå till ungefär samma nivå som för år 2006 eller något högre.

Den så kallade skattegottgörelsen, det vill säga den del av landskapets direkta skatter som överstiger 0,5 procent av de influtna direkta skatterna i Finland, ökade betydligt de första åren på 2000-talet. För skattegottgörelsen är systematiken sådan att 2004 års belopp tas upp i 2006 års budget. Skattegottgörelsen beräknas sjunka från år 2004 och de närmaste åren framöver, bland annat till följd av utvecklingen inom passagerarsjöfarten.

Figur 8. Klumpsummans och skattegottgörelsens utveckling (1000 euro, 1997-års priser)

6. Näringslivsutvecklingen

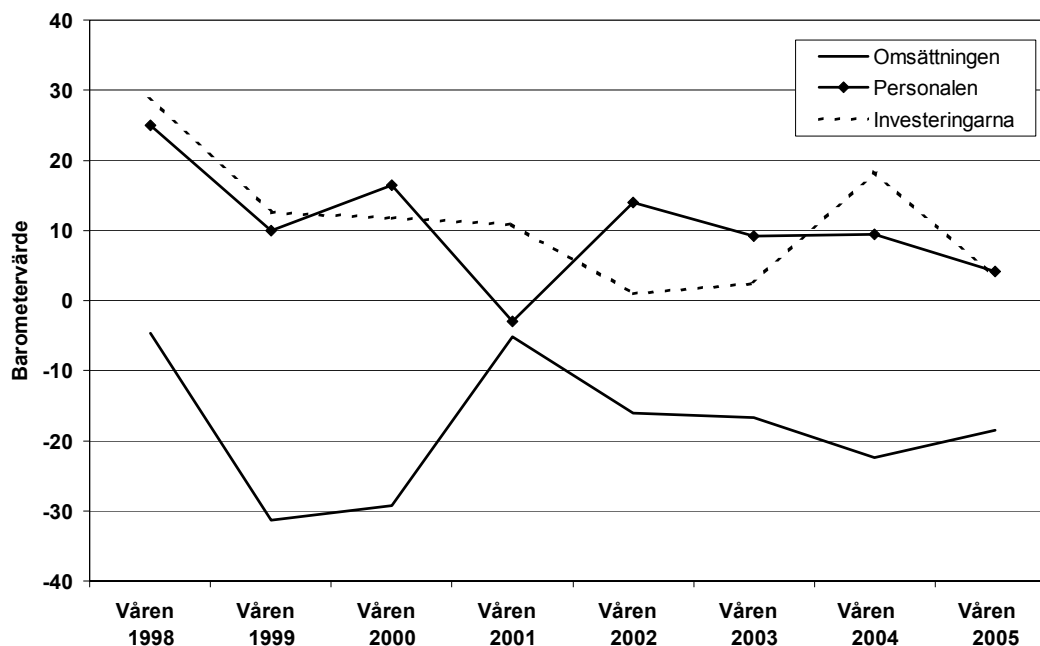
6.1 Näringslivet som helhet

Analysen av läget inom det privata näringslivet grundar sig på uppgifter om företagens omsättning från det mervärdesskatteregister som ÅSUB har tillgång till samt på resultaten från vårens konjunkturbarometerundersökning⁵. Nyckelpersoner från vissa branscher och branschorganisationer har även kontaktats.

Den bild av den framtida utvecklingen inom näringslivet på Åland som framträdde i vårens konjunkturbarometer visar på en allmänt ganska försiktig hållning bland företagen. Förväntningarna på behovet av ny personal och investeringar är fortfarande svagt positiva, men sjunkande. Förväntningarna om utvecklingen av företagens omsättning är dock genomgående negativa. Det verkar alltså som om den förhållandevis modesta tillväxttakten inom den åländska ekonomin som helhet slagit igenom i företagens bedömning av efterfrågesituationen. Samtidigt upplevs den ekonomiska situationen ändå inte så stram att man ser sig tvingad till några mer märkbara begränsningar i personalutveckling och nyinvesteringar.

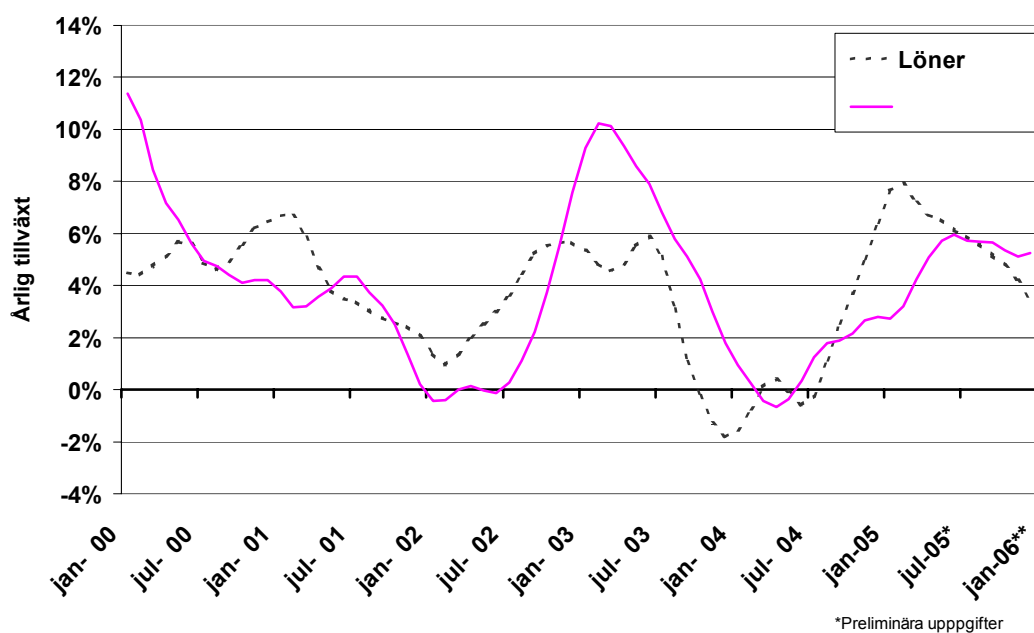
⁵ I samband med vårens konjunkturöversikt sammanställdes en konjunkturbarometer som baseras på ett urval åländska företag, med en viss tonvikt på de större företagen. För en närmare redovisning av undersökningens uppläggning, se ÅSUB Rapport 2005:1 (*Konjunkturläget våren 2005*).

Figur 9. Konjunkturförväntningarna inom den privata sektorn

En analys av **omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen** inom näringslivet ger en uppdaterad bild av den faktiska utvecklingen inom näringslivet under månaderna efter den senaste konjunkturbarometern, nämligen perioden februari till en bit in i sommaren innevarande år.⁶

Figur 10. Omsättningens och lönesummans utveckling

*Preliminära uppgifter

⁶ Det bör poängteras att tillväxtdiagrammen, som är säsongutjämnade, försöker hitta en trend i utvecklingen och kan därför beskrivas som en anpassad modell per bransch.

Figur 10 visar att såväl omsättningens som lönekostnadernas tillväxttakt sedan början av detta år varit avtagande. Företagens försiktigt avvaktande syn på sina framtida verksamhetsförutsättningar i våras bekräftas således av den verkliga utvecklingen av omsättningen och lönesumman inom näringslivet. Den långsiktiga trenden har sedan 1998 visat en avtagande tillväxt och vi får räkna med att utvecklingen under 2005 kommer att innebära en fortsättning på den trenden. Bilden beskriver tydligt bakgrunden till den svaga BNP-utvecklingen som diskuterades tidigare.

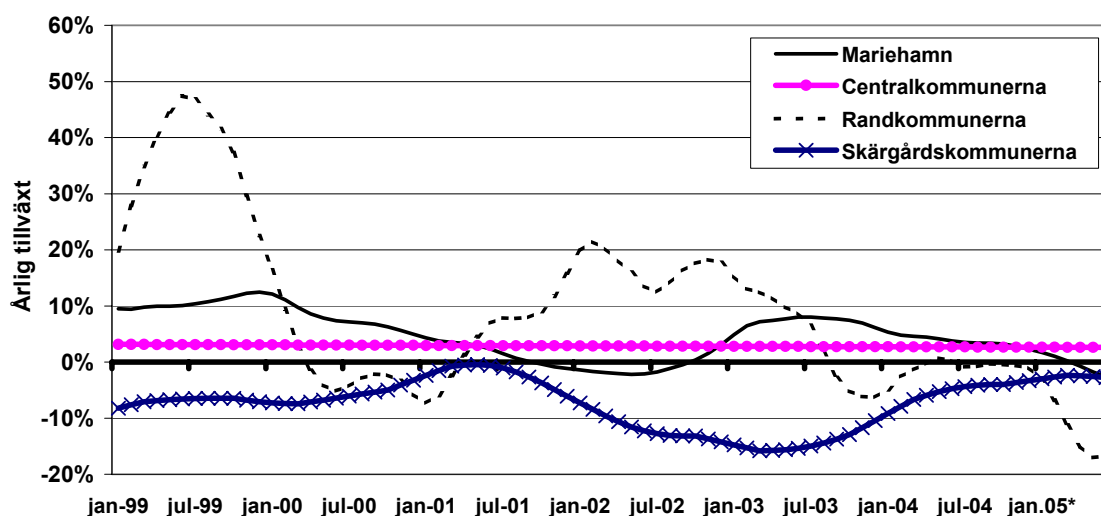
Antalet nystartade och nedlagda företag är en indikator på konjunktorens utveckling i ett lite längre perspektiv. Under år 2004 startades 158 **nya företag** på Åland. Senaste tillgängliga data för innevarande år tyder på en klar uppgång i nyföretagandet. Under årets första kvartal startades sålunda 71 nya företag på Åland, alltså nästa hälften av hela förra årets nyföretagande. Huvuddelen av de nya företagen återfinns inom branscherna bygg- och fastighetsförmedling samt olika typer av handel. Någon ökning i frekvensen av **företagskonkurser** kan inte registreras, under det första halvåret i år har tvärtom inga konkurser registrerats (7 stycken motsvarande period 2004).

6.2 Utvecklingen inom näringslivets branscher ur ett regionalt perspektiv

För att ge en mer nyanserad bild av näringslivets utveckling inom Åland, som grund för kommunernas egen analys, presenteras uppgifter från vårens konjunkturbarometer samt uppgifter om olika näringssektors omsättningsutveckling per region. De åländska kommunerna har delats in i fyra grupper (se not 2). Näringslivets branscher har delats in i tre övergripande näringssektorer för att säkra ett acceptabelt antal svar per bransch och region. De tre näringssektorerna är: 1) parti- och detaljhandeln, 2) alla andra serviceföretag, inklusive inkvarterings- och restaurangnäringen, transportföretagen, finanssektorn samt företagstjänsterna och de privata tjänsterna samt 3) industrin inklusive, vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnäringsföretagen.

Utvecklingen inom handeln

Sedan början av 2003 har handelns årliga omsättningstillväxt sjunkit från ca 5 procent till i stort sett stagnation. En jämförelse av utvecklingen mellan regionerna visar på en relativt stabil utveckling i centalkommunerna och Mariehamn, om än svagt sjunkande på sikt. Den årliga tillväxten i randkommunerna varierar däremot relativt mycket, men har i huvudsak uppvisat en negativ trend sedan hösten 2003. I skärgården har tillväxten för handelsföretagen genomgående varit negativ.

Figur 11. Omsättningens utveckling inom handeln per region

Förväntningarna inom handeln präglas av den senaste tidens svaga utveckling. I vårens konjunkturenkät framträder handeln som en bransch med rätt tydliga stagnationstendenser. Förväntningarna är försiktiga i alla fyra regioner. De rapporter som kommit från sommaren ger en blandad bild av branschens olika delar och är svåra att tolka. Helhetsintrycket är dock en stagnerande volym i dagligvaruhandeln och försäljningen av konsumtionsvaror, men även försäljningen av kapitalvaror börjar uppvisa tecken på en stagnation.

Utvecklingen inom servicesektorn

I branschsektorn ”serviceföretag” ingår företag inom inkvarterings- och restaurangnäringen, transportsektorn, finanssektorn samt företagstjänster och privata tjänster. Sjöfarten utgör en betydande del inom sektorn.

Hotell- och restaurangbranschen tyngs av en allmänt utbredd osäkerhet om den åländska turismens framtida utvecklingsförutsättningar. I svaren från vårens konjunkturbarometer förutspår man allmänt att omsättningen, och i viss utsträckning lönsamheten, kommer att minska under det här året. Den växande inreseströmmen, som mest består av kryssningsresenärer, har inte matchats av en motsvarande uppgång i antalet inkvarteringar. Under perioden 2003-2004 minskade antalet gästnätter med 7 procent och under det första halvåret i år har nedgången varit ca 3 procent. Det goda sensommarresultatet har trots allt bidragit till en sannolikt något bättre säsong i år än 2004.

Färjesjöfartens och kryssningsverksamhetens läge är för närvarande ansträngt. Konkurrensen är hård till följd av den uppbyggnad av fartygskapaciteten i Östersjön som skett under senare år. Intäkterna per passagerare minskar, och någon vändning av

den trenden kan i dagsläget inte skönjas. Förutom överkapaciteten är grundproblemet att marginalerna minskat kraftigt till följd av att prisenivån ombord anpassats till sänkningen av alkoholskatterna i Finland. En liknande framtida svensk alkoholskattesänkning skulle sannolikt innebära reducerade inköpsvolymmer bland de svenska kundgrupperna. Fartygens driftskostnader har därtill markant ökat på grund av det höga världsmarknadspriset på olja.

En positiv faktor är dock den statliga återbetalningen av de skatter som färjrederierna betalat för sin ombordanställda personal, som sedan början av året utvidgats så att den fullt ut motsvarar situationen i Sverige. Den här lättnaden räcker dock inte till för att väga upp problemen, varför rederiernas resultat i år bedöms bli väsentligt sämre än 2004.

Den åländska lastfartygssektorn verkar under mer gynnsamma marknadsförutsättningar även om EUs östutvidgning inneburit en ny konkurrenssituation. Den tidigare så starka konjunkturen bröts i samband med den finska papperskonflikten i vårens. Nu börjar marknaden se någorlunda normal ut men aktivitetsnivåerna och inkomsterna är fortfarande lägre än före papperskonflikten.

Inom övriga delar av fraktsjöfarten är marknadsläget för närvarande rätt gott. Den svenska och finska importen/exporten fortsätter att växa och skapar efterfrågan på åländskt frakttonnage. Med undantag för tank- och delar av det mer renodlade ro-ro tonnaget håller dock de åländska rederierna på att halka efter i den tekniska utvecklingen. Enligt företrädare för branschen är detta åtminstone delvis förorsakat av att lagstiftningen fortfarande missgynnar rederiernas möjligheter att reservera vinstmedel för nytt tonnage.

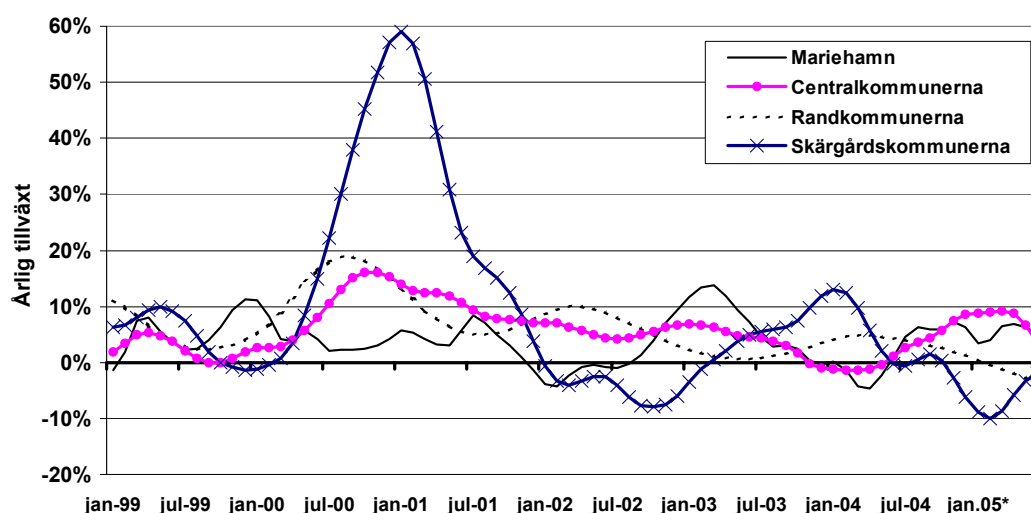
Liksom under de senaste åren är förväntningarna inom finanssektorn överlag positiva. Omsättningen har vuxit och sektorn går generellt sett bra. De pressade marginalerna inom den heta bolånemarknaden har visat sig kunna uppvägas av en expanderande och lönsam värdepappersförmedling samt försäljning av vissa typer av försäkringar. Den goda värdepapperskonjunkturen är också viktig för de åländska försäkringsbolagen genom att placeringsöverskotten kompenserar för den betydligt lägre lönsamheten inom delar av försäkringsverksamheten.

Likviditeten och tillgången på pengar är för närvarande god inom den åländska samhällsekonomin. Samtidigt tror många inom branschen att man nu nått konjunkturtoppen och att bolånemarknaden kommer att mattas av. En positiv faktor är att det fortfarande inte finns några tydliga tecken på en utveckling mot kännbart högre räntenivåer. När det gäller företagens satsningar är situationen betydligt lugnare än på privatkrediterna.

Branschen övriga tjänster har genomgått en kraftig tillväxt sedan slutet av förra året. Företagen i branschen förväntar sig därtill en ökad omsättning och ökad lönsamhet. Dessutom planeras för investeringar och nyanställningar. Vid senaste barometerundersökning var det just den här branschen som hade den allra ljusaste synen på framtiden.

En analys av servicesektorn som helhet i våra fyra regioner visar på ganska stora variationer mellan åren i alla regioner. Tillväxten har för det mesta varit positiv, om än tidvis svag. I skärgårdskommunerna har dock tillväxten varit negativ sedan ifjol höstas.

Figur 12. Omsättningens utveckling inom servicesektorn per region

Utvecklingen inom industri- och primärnäringsföretagen

Näringssektorn ”primärnärings- och industriföretag” är en heterogen sektor som består av företag inom branscherna industri, vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnäringsarna. Primärnäringsarna, som är av särskild vikt för den åländska landsbygds- och skärgårdsekonomin, är underrepresenterade i såväl barometerundersökningen som mervärdesskatteregistret. Bilden inom primärnäringsarna kompletteras därför med en kort genomgång av förutsättningarna inom olika produktionsgrenar med hjälp av för ändamålet särskilt insamlad branschinformation.

Livsmedelsindustrin har genomgått en expansion under första halvan av innevarande år. Man har därmed brutit den vikande tillväxttrend som inleddes under 2003. Vilka de långsiktiga effekterna blir av den genomgripande förändringen av ägarstrukturen som skett inom branschen är ännu för tidigt att bedöma. På kort och medellång sikt finns det dock inget som tyder på att detta skulle få några mer märkbart negativa effekter på utvecklingen av den åländska livsmedelsförädlingen.

Inom mejeriproduktionen har man under senare år arbetat för att minska andelen industriråvara med framgång, och har därmed lyckats öka marginalerna. Inom slakterinäringen är årets slaktvolym i stort sett oförändrad jämfört med fjolårets, vilket tyder på att man brutit den negativa trenden.

Sedan slutet av förra året har resten av tillverkningsindustrin, här kallad övrig industri, upplevt en relativt snabb tillväxt i försäljningsvolymerna, något som avspeglar den goda internationella konjunkturen i denna exportberoende del av näringslivet. Vårens barometerundersökning gav vid handen att det under branschen övrig industri samlas en grupp expansiva företag med stark framtidstro. Barometerutslagen var överlag positiva. Undantaget är tryckerisektorn, som pressas allt mer av lågpriskonkurrens från nya EU-länder.

Byggsektorn uppvisar i det längre perspektivet kraftiga konjunktursvängningar. Sedan 2003 har omsättningens tillväxt stagnerat, och var i slutet av 2004 kring noll. Förväntningarna angående såväl omsättningen och lönsamheten, som utvecklingen av personalstyrkan är överlag pessimistiska. Situationen avspeglar bland annat den sjunkande investeringstakten inom den offentliga sektorn på Åland.

Inom primärnäringarna har det inte skett några mer dramatiska förändringar i förväntningarna under de senaste åren. Om man ser till omsättnings- och löneutvecklingen under första halvan av detta år pekar siffrorna svagt neråt.

Inom jordbruket som helhet verkar marknadssituationen vara rätt så oförändrad jämfört med tidigare år. Priset för lantbrukarnas mjölkleveranser beräknas tillsvidare kunna bibehållas på nuvarande nivå. Nöttköttproduktionen har de senaste åren minskat, men den negativa trenden verkar nu ha brutits. Inom fårnäringen är efterfrågan fortfarande stor och de något utökade volymerna avsätts utan problem. Köttbranschen som helhet kännetecknas dock fortfarande av små marginaler.

Inom grönsakssektorn var fjolåret problematiskt på grund av den stora volymgrödan lök. Trots att årets lökutbud ser ut att blir betydligt mindre startade försäljningen på ett lägre pris än fjolåret. Förutsättningen för övrig grönsaksodling ser positivare ut då skördarna ute i Europa i år blivit sämre än vanligt vilket har betytt bra priser.

Prognoserna för potatissektorn tyder på att årets skörd kommer att bli bra. I kombination med något utökade arealer innebär detta att importbehovet till förädlingsindustrin minskar. EU-kommissionen har kommit med ett nytt förslag om en reform av sockerbetsodlingen inom unionen. Förslaget ligger i linje med det förslag till rätt kraftiga prissänkningar som lades fram förra sommaren.

Läget inom fruktodlingen är fortfarande stabilt. Inom bärödlingen verkar det nu efter

några år av svag utveckling komma fram nya sorter i kombination med mer konsumentvänliga förpackningar. Detta har medfört ett uppsving i efterfrågan och därmed också i försäljningen.

Inom spannmålsodlingen rapporteras goda skördenivåer och allmänt sett rätt god kvalitet. De höga energipriserna slår dock hårt mot odlingen i form av högre torkningskostnader. Mer positivt är att de höga energipriserna kan leda till att det kan bli ekonomiskt intressant att avsätta havre på energimarknaden. Det kan även bli intressant att odla mer specialiserade energigrödor.

Skogsbrukets konjunkturläge är relativt gott, inte minst på hemmaplan med stark byggnation och efterfrågan. På exportmarknaden är läget annorlunda med skarp priskonkurrens från tunga aktörer inte bara i Sverige och Finland utan också i växande grad i Baltikum och Rysslands närområden. Den hyfsat goda efterfrågesituationen i kombination med den skatteomläggning som fram till och med 2005 stimulerar avverkningen medför att man för innevarande år räknar med att hamna på en avverkningsnivå i storlek med eller något över avverkningsprogrammets målsättning. Inköpspriset på brännved kommer sannolikt att stiga tack vare de ständigt stegrade olje- och elkostnaderna.

Den åländska fiskerinäringen kämpar fortsättningsvis med betydande verksamhetsproblem. Som en följd av senaste års beslut av EU-kommissionen om en gradvis utfasning av fisket med drivgarn och ett totalförbud från år 2008 har laxfisket minskat betydligt. För trålfisket av strömming och vassbuk har avsättnings- och lönsamhetsproblem medfört att verksamheten i stort sett lagts ned. Reglering av torskfisket i Östersjön har minskat fiskeflottan samtidigt som fångsterna minskat på grund av dålig tillgång.

För det småskaliga kust- och skärgårdsfiskets del finns det fortfarande utvecklingsmöjligheter och potential. Lönsamheten är fortsättningsvis dålig på grund av att verksamheten är geografiskt splittrad, volymerna små och säsongvariationerna stora, vilket även utgör ett problem för möjligheterna att utöka förädlingsgraden.

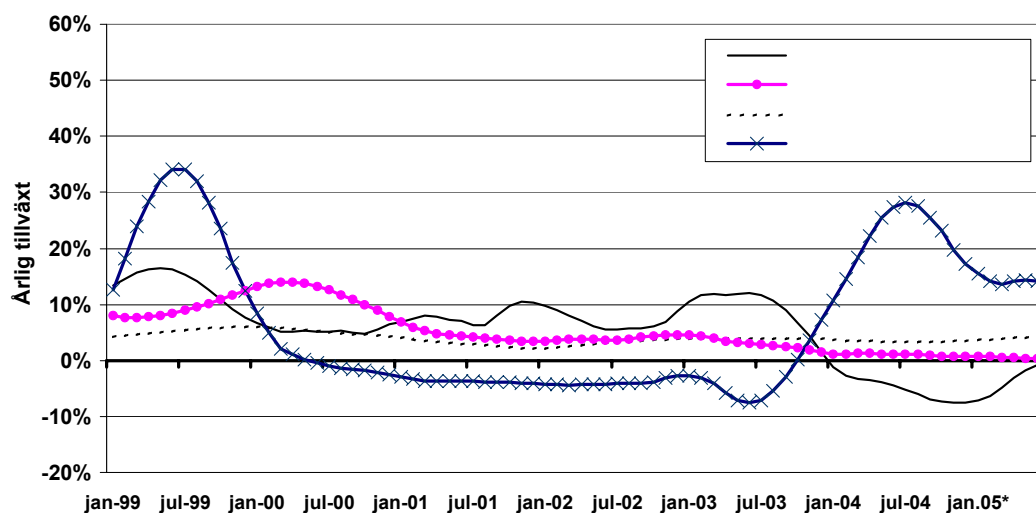
Fiskodlingen har dragit nytta av en positiv utveckling av världsmarknadspriserna. Priset på den odlade regnbågslaxen har varit bra under merparten av året. Produktionen av sik som en ny produkt har kommit bra igång och förväntas öka. Osäkerheten bland fiskodlingsföretagen om de framtida verksamhetsförutsättningarna är dock betydande med andledning av de miljökrav som nyligen aviserats i landskapsregeringens miljöhandlingsprogram.

En jämförelse av omsättningens utveckling mellan regionerna inom industri- och primärnäringsektorn som helhet visar att tillväxten i Mariehamn till och med varit

negativ under stora delar av året och fjolåret. I central- och randkommunerna är tillväxten svag men rätt stabil, medan variationerna även inom den här sektorn är störst i skärgårdskommunerna. Under de två senaste åren har tillväxten varit positiv i skärgården.

Positivt är att företagen i den här sektorn ser rätt ljust på framtiden när det gäller lönsamhet och volymtillväxt. Företagen i skärgården planerar dock för fortsatta personalminskningar och de planerade nettoinvesteringarna är negativa inom sektorn som helhet.

Figur 13. Omsättningens utveckling inom primärnärings- och industriföretagen per region

Bilagor

**Preliminär förvärvsinkomstskattekl, Mariehamn (1.000 euro)
Oktober 2005**

	2003	2004*	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	214 643	223 445	231 529	238 195
<i>förändring, %</i>	3,8	4,1	3,6	2,9
Avdrag, riks-	37 957	42 986	45 181	45 593
Avdrag för inkomstens förvärvande	4 131	4 317	4 511	4 705
Förvärvsinkomstavdrag	11 814	16 445	18 155	18 174
Grundavdrag	1 689	1 697	1 680	1 672
Övriga avdrag	20 323	20 526	20 834	21 042
Avdrag, åländska	13 118	4 610	4 773	4 909
Resekostnadsavdrag	562	584	606	623
Studielåneavdrag	75	77	78	79
Sjukdomskostn.avdrag	3 399	3 569	3 698	3 805
Studieavdrag	368	379	390	402
Allmänt avdrag	8 714		0	0
Avdrag, sammanlagt	51 075	47 595	49 954	50 502
Beskattningsbar inkomst	163 568	175 850	181 576	187 693
Skattesats	16,00	16,00	16,00	16,00
Kalkylerad skatt	26 171	28 136	29 052	30 031
Underskottsgottgörelse mm	187	206	0	0
Övr. avdrag från skatten	1 541	1 788	1 815	2 033
Debiteras	24 442	26 142	27 237	27 998
<i>förändring, %</i>	1,6	7,0	4,2	2,8
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	152 765	163 389	170 232	174 989
<i>förändring, %</i>	1,6	7,0	4,2	2,8

**Preliminär förvärvsinkomstskattekl, centralkommunerna (1.000 euro)
Oktober 2005**

	2003	2004*	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	152 860	159 055	166 192	172 242
<i>förändring, %</i>	6,2	4,1	4,5	3,6
Avdrag, riks-	29 425	33 444	35 179	35 487
Avdrag för inkomstens förvärvande	3 064	3 202	3 346	3 490
Förvärvsinkomstavdrag	9 491	13 211	14 585	14 600
Grundavdrag	1 545	1 553	1 537	1 530
Övriga avdrag	15 325	15 478	15 710	15 868
Avdrag, åländska	10 971	5 180	5 407	5 587
Resekostnadsavdrag	2 308	2 400	2 507	2 585
Studielåneavdrag	46	47	49	49
Sjukdomskostn.avdrag	2 377	2 496	2 608	2 702
Studieavdrag	230	237	244	251
Allmänt avdrag	6 010	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	40 396	38 625	40 586	41 074
Beskattningsbar inkomst	112 464	120 430	125 607	131 168
Kalkylerad skatt	18 732	20 301	21 340	22 284
Underskottsgottgörelse mm	211	232	0	0
Övr. avdrag från skatten	1 092	1 212	1 230	1 366
Debiteras	17 429	18 857	20 109	20 918
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	104 635	111 845	118 340	123 102
<i>förändring, %</i>	4,2	6,9	5,8	4,0

**Preliminär förvärvsinkomstskatte­kalkyl, randkommunerna (1.000 euro)
Oktober 2005**

	2003	2004*	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	72 533	75 542	76 918	79 181
<i>förändring, %</i>	6,2	4,1	1,8	2,9
Avdrag, riks-	15 573	17 584	18 458	18 617
Avdrag för inkomstens förvärvande	1 489	1 556	1 626	1 696
Förvärvsinkomst­avdrag	4 733	6 588	7 274	7 281
Grundavdrag	914	919	909	905
Övriga avdrag	8 437	8 521	8 649	8 736
Avdrag, åländska	5 973	3 379	3 442	3 543
Resekostnadsavdrag	1 868	1 943	1 979	2 038
Studielåneavdrag	23	24	24	24
Sjukdomskostn.avdrag	1 251	1 314	1 338	1 377
Studieavdrag	96	99	102	105
Allmänt avdrag	2 735	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	21 546	20 963	21 901	22 161
Beskattningsbar inkomst	50 987	54 579	55 017	57 020
Kalkylerad skatt	9 033	9 668	9 801	10 161
Underskottsgottgörelse mm	87	96	0	0
Övr. avdrag från skatten	612	679	689	765
Debiteras	8 334	8 893	9 111	9 396
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	47 049	50 213	51 152	52 729
<i>förändring, %</i>	4,2	6,7	1,9	3,1

**Preliminär förvärvsinkomstskatte­kalkyl, skärgården (1.000 euro)
Oktober 2005**

	2003	2004*	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	38 495	39 739	40 706	41 427
<i>förändring, %</i>	6,1	3,2	2,4	1,8
Avdrag, riks-	8 797	9 767	10 202	10 291
Avdrag för inkomstens förvärvande	735	768	803	837
Förvärvsinkomst­avdrag	2 250	3 132	3 458	3 461
Grundavdrag	559	562	556	553
Övriga avdrag	5 253	5 306	5 385	5 439
Avdrag, åländska	2 557	1 158	1 187	1 208
Resekostnadsavdrag	350	364	376	384
Studielåneavdrag	11	11	11	11
Sjukdomskostn.avdrag	700	735	751	763
Studieavdrag	46	47	49	50
Allmänt avdrag	1 450	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	11 354	10 925	11 388	11 499
Beskattningsbar inkomst	27 141	28 814	29 318	29 928
Kalkylerad skatt	4 738	5 069	5 174	5 282
Underskottsgottgörelse mm	33	36	0	0
Övr. avdrag från skatten	401	445	451	501
Debiteras	4 304	4 588	4 723	4 781
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	24 665	26 091	26 773	27 103
<i>förändring, %</i>	3,9	5,8	2,6	1,2

Preliminära kompensationer från landskapet till kommunerna 2006

Kommun	Kompensation för ändrad samfundsskatt fördelningsnyckel*)	Kompensation för utebliven kapitalinkomstskatt**)	Kompensation för utökad förvärvsinkomsavdrag***)
Brändö			35 509
Eckerö			65 967
Finström			189 842
Föglö			44 775
Geta	2 742		36 602
Hammarland			103 938
Jomala			270 183
Kumlinge			29 547
Kökar			20 890
Lemland			119 280
Lumparland			32 163
Saltvik	37 502		133 252
Sottunga	1 370		8 903
Sund	237		87 680
Värdö	15 398		28 366
Mariehamn			793 103
SUMMA	57 248	800 000	2 000 000

Uppgifter om beskattningen är preliminära per 3.10.2005.

*) Preliminärt belopp för kompensation för ändrad samfundsskattfördelningsnyckel.

***) Kompensationen för kapitalinkomstskatt har inte fördelats per kommun och har kalkylerats endast på basen av ofullständiga prel. uppg. från Skattestyrelsen.

****) Kompensation för utökad förvärvsinkomstavdrag följer samma fördelning som år 2005 per kommun.